

OTDK-DOLGOZAT

Szabó Gergő Krisztián

Bujáki János

BA

2013

**A HITELEK ÉS MEGTAKARÍTÁSOK ALAKULÁSA A BÁCS-
KISKUN MEGYEI HÁZTARTÁSOK TÜKRÉBEN**

**THE ARRANGEMENT OF CREDITS AND SAVINGS IN BÁCS-
KISKUN COUNTY IN THE MIRROR OF THE HOUSEHOLDS**

Szabó Gergő Krisztián

Bujáki János

Kézirat lezárva: 2012. április 19.

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS	1
2.	ANYAG ÉS MÓDSZERTAN	2
2.1.	A KUTATÁS MÓDSZERTANA	2
2.2.	A VIZSGÁLT MINTA JELLEMZŐI	3
3.	A VIZSGÁLT HÁZTARTÁSOK HELYZETE	6
3.1.	A VIZSGÁLT HÁZTARTÁSOK NAGYSÁGA.....	6
3.2.	A HÁZTARTÁSOK JÖVEDELMI HELYZETE	6
4.	A LAKOSSÁG VIZSGÁLATA A HITELEK TEKINTETÉBEN	10
4.1.	A HITELTÍPUSOK ÉS DEVIZANEMEK KAPCSOLATA	13
4.2.	A TÖRLESZTETT HITELEK VIZSGÁLATA A TELEPÜLÉSI JOGÁLLÁSOK TEKINTETÉBEN	16
4.3.	A HITELFELVÉTELI FORRÁSOK A VIZSGÁLT LAKOSSÁG KÖRÉBEN	17
4.4.	A FELELŐSSÉG KÉRDÉSE A DEVIZAHITELESEK PROBLÉMÁJÁBAN	18
4.5.	A BANK ÉS KÜLÖNADÓK BEVEZETÉSÉNEK MEGÍTÉLÉSE A VÁLASZADÓK KÖRÉBEN.....	20
4.6.	A HITELTÖRLESZTÉSI GYAKORLATOK KÜLÖNBÖZŐ DEVIZANEMEK VONATKOZÁSÁBAN	23
4.7.	ANNUITÁS SZÁMÍTÁSA EGY FIKTÍV LAKÁSHITEL ESETÉBEN	24
5.	MEGTAKARÍTÁSI HAJLANDÓSÁG A VIZSGÁLT TERÜLETEN	31
5.1.	A LAKOSSÁGI MEGTAKARÍTÁSOK MOTIVÁCIÓJA	31
5.2.	A LAKOSSÁGI MEGTAKARÍTÁSOK VIZSGÁLATA AZOK FORMÁJA ÉS IDŐTÁVOK TEKINTETÉBEN	34
5.3.	A BIZTOSÍTÁSOK, MINT A MEGTAKARÍTÁS ALTERNATÍVÁI	36
5.1.	A HITELTÖRLESZTÉS ÉS MEGTAKARÍTÁSOK KAPCSOLATA A VIZSGÁLT TÉRSÉGBEN	36
5.2.	HITELTÖRLESZTÉS ÉS MEGTAKARÍTÁS	38
6.	ÖSSZEFOGLALÁS	42
IRODALOMJEGYZÉK		44
MELLÉKLETEK.....		I
1. MELLÉKLET: A MÁRCIUSBAN HASZNÁLT KÉRDŐÍV		II
2. MELLÉKLET: YULE- FÉLE ASSZOCIÁCIÓS EGYÜTTTHATÓK		IX

TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

1. TÁBLÁZAT:	A KOSSUTH KOLLÉGIUM KUTATÁSA ÁLTAL ÉRINTETT TELEPÜLÉSEK JOGÁLLÁS SZERINTI MEGOSZLÁSA	3
2. TÁBLÁZAT:	A KOSSUTH KOLLÉGIUM ÁLTAL VIZSGÁLT TELEPÜLÉSEK MEGKÉRDEZETTJEINEK MEGOSZLÁSA AZ OKTÓBERI FELMÉRÉS SORÁN	4
3. TÁBLÁZAT:	A MEGKÉRDEZETTEK ÉLETKORA SZERINTI MEGOSZLÁS.....	4
4. TÁBLÁZAT:	A 2011. OKTÓBERI FELMÉRÉSBEN MEGKÉRDEZETTEK MEGOSZLÁSA FOGLALKOZÁSUK SZERINT.....	5
5. TÁBLÁZAT:	ELJÁRÁS ALÁ VONT, ILLETVE ÉRTÉKESÍTETT LAKÓINGATLANOK SZÁMA MAGYARORSZÁGON (DB)	11
6. TÁBLÁZAT:	AZ EGYES TELEPÜLÉSEK LÉLEKSZÁMARÁNYÁNAK ÉS A 2011 OKTÓBERÉBEN KITÖLTÖTT KÉRDŐÍVEK ARÁNYÁNAK ÖSSZEVETÉSE.....	12
7. TÁBLÁZAT:	A TÖRLESZTETT HITELEK TÍPUSÁNAK ÉS DEVIZANEMÉNEK KAPCSOLATA A 2011 OKTÓBERI FELMÉRÉSBEN (DB).....	13
8. TÁBLÁZAT:	A TÖBBFÉLE HITELT TÖRLESZTŐ VÁLASZADÓK SZÁMA A 2011 OKTÓBERÉBEN VÉGZETT FELMÉRÉSBEN (FŐ).....	14
9. TÁBLÁZAT:	A MINDKÉT IDŐSZAKBAN MEGKÉRDEZETT TELEPÜLÉSEK LAKOSAINAK SZÁMA ÉS ARÁNYA TELEPÜLÉS JOGÁLLÁSA SZERINT	17
10. TÁBLÁZAT:	KIT TARTANAK ELSŐSORBAN FELELŐSNEK A VÁLASZADÓK A DEVIZAHITELESEK PROBLÉMÁJÁT ILLETŐEN? (FŐ).....	18
11. TÁBLÁZAT:	A BANKADÓ BEVEZETÉSE HELYESSÉGÉNEK MEGÍTÉLÉSE A MEGKÉRDEZETTEK KÖRÉBEN	21
12. TÁBLÁZAT:	HITELÁLLOMÁNYOK ÉS 90 NAPON TÚLI KÉSEDELMEK ARÁNYA (2011. SZEPTEMBER 30.)	24
13. TÁBLÁZAT:	MEG TUDNAK-E TAKARÍTANI A VÁLASZADÓK A KÜLÖNBÖZŐ TÍPUSÚ HITELEK TÖRLESZTÉSE MELLETT? (FŐ).....	39
14. TÁBLÁZAT:	VAN-E KÜLÖNBŐSÉG AZ EGYES JOGÁLLÁSÚ TELEPÜLÉSEK KÖZÖTT A TÖRLESZTÉS ALATT ÁLLÓ HITELEK TÍPUSÁT ILLETŐEN? (DB HITELTÖRLESZTÉS)	41

1. ÁBRA.	A 2011. OKTÓBERI FELMÉRÉSBEN SZEREPLŐ HÁZTARTÁSOK MEGOSZLÁSA JÖVEDELEMKATEGÓRIÁK SZERINT.....	6
2. ÁBRA.	A 2011 OKTÓBERÉBEN VÉGZETT FELMÉRÉS RÉSZTVEVŐINEK MEGOSZLÁSA ATTÓL FÜGGŐEN, HOGY SZEGÉNYNEK VAGY GAZDAGNAK ÉRZIK MAGUKAT	8
3. ÁBRA.	A JÖVEDELMEK FORRÁSÁNAK MEGOSZLÁSA A VIZSGÁLT HÁZTARTÁSOKBAN	8
4. ÁBRA.	HÁZTÁJI GAZDASÁGGAL RENDELKEZŐK, ÉS NEM RENDELKEZŐK ARÁNYA A KÜLÖNBÖZŐ TÍPUSÚ TELEPÜLÉSEKEN A MEGKÉRDEZETTEK KÖRÉBEN	9
5. ÁBRA.	A MINIMÁLBÉR ÖSSZEGE EURÓPA EGYES ORSZÁGAIBAN, ILLETVE AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN 2011-BEN.....	11
6. ÁBRA.	A TELJES LAKÁSHITEL- ÉS FOGYASZTÁSIHITEL-ÁLLOMÁNY MAGYARORSZÁGON (2010- 2011).....	16
7. ÁBRA.	A SVÁJCI FRANK FORINT-ÁRFOLYAMÁNAK VÁLTOZÁSA 2011. MÁRCIUS 1. – 2011. OKTÓBER 31. KÖZÖTT	20
8. ÁBRA.	HOGYAN ÍTÉLIK MEG AZ EGYES HITELTÍPUSOKAT TÖRLESZTŐ VÁLASZADÓK A BANKADÓ ÉS KÜLÖNADÓK BEVEZETÉSÉNEK HELYESSÉGÉT?	22
9. ÁBRA.	A HITELT TÖRLESZTŐ VÁLASZADÓK BANKOK FELÉ ELMARADT ADÓSSÁGÁNAK ARÁNYA DEVIZANEMENKÉNTI ÉS IDŐSZAKONKÉNTI BONTÁSBAN	23
10. ÁBRA.	A SVÁJCI FRANK ÁRFOLYAMÁNAK ALAKULÁSA 2005. JANUÁR 3. ÉS 2012. ÁPRILIS 3. KÖZÖTT AZ EGYES TÖRLESZTÉSI PERIÓDUSOKKOR FIZETENDŐ CHF ÁRFOLYAMOKAT FIGYELEMBE VÉVE.....	27
11. ÁBRA.	A PÉLDAKÉNT 2005. JANUÁR 3-ÁN FELVETT 5 M Ft HITEL UTÁN AZ ELTELT IDŐSZAK ALATT KIFIZETETT TÖRLESZTŐ RÉSZLETEK KUMULÁLT ÉRTÉKE CHF-BEN ÉS HUF-BAN.....	28
12. ÁBRA.	HARMADFOKÚ TREND SZÁMÍTÁS	29
13. ÁBRA.	A MEGTAKARÍTÁSOK CÉLJAI SZERINTI MEGOSZLÁS	32
14. ÁBRA.	A MEGTAKARÍTÁSOK FORMÁI SZERINTI MEGOSZLÁS.....	34
15. ÁBRA.	A MEGKÉRDEZETTEK MELYIK MEGTAKARÍTÁSI FAJTÁT TARTJÁK BIZTONSÁGOSNAK.....	35

1. BEVEZETÉS

„Addig nyújtózkodj, amíg a takaród ér!” – volt hallható a legtöbb alkalommal a Lakitelki Népfőiskola által életre hívott Kossuth Kollégium kutatása során, amely végére annak jel-igéjévé vált.

2011-ben a Lakitelki Népfőiskola kétfordulós kérdőíves felmérést hirdetett, ahol a magyarországi felsőoktatási intézmények színe- java képviseltette magát. A Kollégium lehetőséget biztosított hallgatóknak és oktatóknak arra, hogy a gyakorlatban is megtapasztalhassák a kutatómunka szépségeit, visszajait, amelynek keretében Intézményünk is kivette részét a kutatómunkából. Témavezetőnk Botos Katalin egyetemi tanár, az Antall-kormány bankügyekért felelős minisztere volt. A résztvevők a gazdaság- és társadalomtudományok minden területéről érkeztek, ezzel elősegítve a proaktív munkát, és a sokszínűséget. A hallgatók oktatóikkal karöltve 2011. március 21. és 25. között, illetve október 17. és 21. között járták be a régiót. A nyolcnapnyi felmérés eredménye közel 3 000 kitöltött kérdőív. A kutatás eredményeinek széleskörű bemutatása érdekében a szervezők a résztvevők számára elérhetővé, így felhasználhatóvá tették az adatokat.

A Kollégium összehívásának célja egy olyan kérdőíves primer kutatás elkészítése volt, mely felméri a Közép- alföldi régióban élők gazdasági- pénzügyi tájékozottságát, anyagi helyzetét, a modern pénzügyi termékekhez, pénzintézetekhez való viszonyát, az ország gazdasági helyzetéről kialakult képet, valamint a nyugdíj és TB rendszerről alkotott véleményeket.

A kutatás eredményei alapján tudományos munkánk célja megtalálni az összefüggést a vidéki településeken élők hitelezési és megtakarítási gyakorlata és a személyes ismervei között, valamint vizsgálni az öngondoskodás kérdését mind fiskális, mind naturális szempontból.

2. ANYAG ÉS MÓDSZERTAN

2.1. A KUTATÁS MÓDSZERTANA

Munkánk alapját a Kossuth Kollégium által gyűjtött adatok feldolgozása adta, mely 2011. március 21-25-én, és október 17-21-én került megrendezésre. A hallgatók és oktatók összefogását, és a válaszadási hajlandóságot mutatja, hogy a két alkalommal közel 3 000 kitöltött kérdőívet sikerült a résztvevőknek összegyűjteniük.

Az adatgyűjtés első fordulójában 1 132 fő, a második fordulóban 1 773 fő megkérdezésére került sor. A márciusban használt kérdőív a lekérdezések során szerzett tapasztalatok alapján októberre némileg módosítva lett, illetve kiegészült néhány új kérdéssel, mely a nemzetgazdasági viszonyokat volt hivatott vizsgálni. A kérdőív tartalmán kívül a lekérdezési módszerek is változtak, mivel a második fordulóban az adatok reprezentativitása érdekében a lekérdezettek köre meghatározásra került nem, kor, lakosságszám alapján. Ennek következtében a gyűjtött adatok összehasonlítása nem releváns, csupán általános tendenciák bemutatására alkalmas. Az előbbieken vázolt okok miatt a továbbiakban az októberi minta adatait használjuk fajsúlyosabban, mivel az reprezentatív képet ad a régió pénzügyi-társadalmi helyzetéről. A használt kérdőíveket a dolgozat 1. melléklete és 2. melléklete tartalmazza.

A kérdőívnel használt mintavétel (Malhotra, 2002) iránymutatásait követve történt, úgy, hogy a vidéki emberek minél nagyobb körét lefedjük, így átfogó képet kapjunk a társadalmi rétegek egészéről, és ne csak egy-egy szűk réteggel foglalkozzunk.

Az adatbázis feldolgozásához a Microsoft Office táblázatkezelő alkalmazását, az Excel 2010-et, illetve az SPSS statisztikai programot használtuk. Az említett alkalmazások erősségeik szerint lettek kiválasztva: a grafikus elemek az Excel 2010, a statisztikai adatok az SPSS eredményei.

A sokaságot varianciaanalízissel (ANOVA), Csuprov- és Yule féle asszociációs együtthatóval, lineáris függvényillesztéssel, kereszttáblás lekérdezésekkel, pénzügyi számításokkal vizsgáltuk.

Az elemzést szakmai irodalom, a statisztikai és kutatás-módszertani, szociológiai, pénzügyi tudományos folyóiratok, kiadványok tanulmányozása előzte meg.

A dolgozat tárgyalása három fő részre osztható, melyek a térségben a háztartások helyzetét, a hitelezés és a megtakarítás felmért adatainak elemzését tartalmazzák.

2.2. A VIZSGÁLT MINTA JELLEMZŐI

A felmérés átfogóan érintette Bács- Kiskun megye területét, ahol a tanyavilágtól a megyeszékhelyig terjedően minden településtípus bejárásra került.

1. táblázat: A Kossuth Kollégium kutatása által érintett települések jogállás szerinti megoszlása

	Darabszám	%
Nagyváros	910	52,0
Város	509	29,1
Község	330	18,9
Összesen	1 749	100,0

Forrás: Kossuth Kollégium 2011. októberi kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

A térség hosszú történelmi múltra visszatekintő főként mezőgazdasági profilú terület, amelyre jellemző a hagyományos falusias társadalom. Az alábbi településeket érintette a Kollégium kétfordulós kutatása.

Az októberi felmérés alatt a reprezentáció mértéke 9 ezrelék körüli volt, mely jelentős szóródást nem mutatott. A megyeközpont és nagyobb városok esetén (Kiskunfélegyháza, Csongrád) a reprezentáció mértéke 8 ezrelék körüli volt, de kisebb települések esetében elérte az 1,2 – 1,3%-t is. Kijelenthetjük tehát, hogy a kutatás eredményei megfelelő megalapozottságot jelentenek. A márciusi adatokat tekintve Kecskeméten csupán egy ezrelék, a kis településeken három-négy esetenként ennél is nagyobb százalékot tett ki a megkérdezettek köre az adott helységen belül. Ez magyarázza, hogy az októberi adatokra támaszkodunk elsősorban!

2. táblázat: A Kossuth Kollégium által vizsgált települések megkérdezettjeinek megoszlása az októberi felmérés során

Település	Lekérdezett kérdőívek		Település	Lekérdezett kérdőívek	
	db	%		db	%
Ballószög	24	1,4	Lakitelek	38	2
Csongrád	160	9,1	Nyárlőrinc	21	1
Fülöpjakab	9	0,5	Pálmonostora	15	0
Gátér	11	0,6	Petőfiszállás	11	
Helvécia	38	2,2	Szentkirály	17	1
Jakabszállás	24	1,4	Tiszaalpár	39	2
Jászszenlőzlő	22	1,2	Tiszaújváros	99	5
Kecskemét	910	52,0	Tiszaug	11	0
Kiskunfélegyháza	250	14,3	Városföld	21	1
Kocsér	18	1,0	Összesen	1 749	100,0
Kunszállás			12	0,7	

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés.

Mivel a személyes ismérvek alapján kívánjuk az általunk keresett kérdésekre a válaszokat megtalálni, így fontos megnevezni azokat: a nem, kor, iskolai végzettség kritériumai mellett a havi nettó jövedelem és a foglalkozás is alapját jelenti az összehasonlításnak.

A megkérdezettek 52,7%-a (922 fő) nő, és 47,3%- (827 fő) férfi volt, a mintában a nemek aránya tehát megegyezik az országos adattal. A kérdőív kitöltésében részt vevők átlagéletkora 47 év volt.

3. táblázat: A megkérdezettek életkora szerinti megoszlás

	Darabszám	%
< 29	345	19,8
30 - 39	345	19,8
40 - 49	280	16,0
50 - 59	338	19,4
60+	441	25,2
Összesen	1 749	100

Forrás: Kossuth Kollégium 2011. októberi kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés

Az iskolai végzettség tekintetében a megkérdezettek közel azonos arányban, 23-25 %-ban felsőfokú illetve érettségi nélküli középiskolai végzettséggel rendelkezők. Az érett-

ségizettek aránya 34%, alapfokú végzettséggel közel 14% rendelkezik és mintegy 3 %-ot tesz ki azoknak az aránya, akik még a 8 osztályt sem végezték el. Utóbbiak többnyire a 80 év fölötti korosztályhoz tartoznak.

A felmérés időpontjában foglalkozásukat tekintve az országos átlagnál alacsonyabb munkanélküli arányt figyelhetünk meg, köszönhető ez az östermelők magas számának, illetve a közel 26% nyugdíjasnak. A végzettség adataiból párhuzam vonható a jelenlegi foglalkozási körrel is, mivel látható, hogy a szellemi foglalkozású és a fizikai munkások aránya a legnagyobb, melyet az alábbi táblázat is bemutat.

4. táblázat: A 2011. októberi felmérésben megkérdezettek megoszlása foglalkozásuk szerint

Foglalkozás	Fő	%
Vezető állású értelmiségi	92	5,3
Szellemi foglalkozású	345	19,8
Vállalkozó	150	8,6
Fizikai munkás	337	19,3
Tanuló	132	7,6
Nyugdíjas	453	26
Más inaktív	24	1,4
Munkanélküli	89	5,1
Egyéb	121	6,9
Összesen	1 743	100

Forrás: Kossuth Kollégium 2011. októberi kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés

3. A VIZSGÁLT HÁZTARTÁSOK HELYZETE

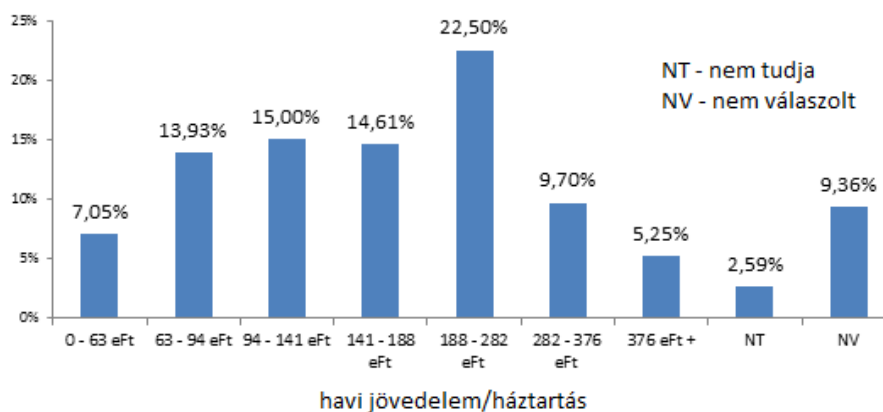
3.1. A VIZSGÁLT HÁZTARTÁSOK NAGYSÁGA

Egy háztartáshoz a vizsgáltak körében átlagosan 2,8 személy tartozik. Ebből 0,5 fő, tehát a háztartás 18 %-a 18 éven aluli. A 20 - 50 év közötti korosztályhoz tartozók száma a mintában 906 fő, akikhez viszonyítva a 18 év alattiak számát (857 fő) az arány: 0,87. A 18% közel áll az országos átlaghoz, ami 19,2 %. A 20-50 éves korosztályra vetített gyerek-szám-arány jóval alacsonyabb az országos 1,43-os átlagnál. A tavaszi felmérésben nagyobb volt az arány – 1,26, ami azt jelzi, hogy a nagyvárosban – amely most éppen Kecskemét – lényegesen alacsonyabb a családok gyereklétszáma, mint a községekben.

Az 1 749 háztartásban élő 4 845 személy közül 941 fő nyugdíjas, arányuk 19,4 %, *jóval alacsonyabb az országos 29 %-os átlagnál.* Ebben feltehetően szerepet játszik, hogy a nehéz fizikai munka és a szegénység miatt az időskorúak várható élettartama a térségben alacsonyabb, mint az országos átlag.

3.2. A HÁZTARTÁSOK JÖVEDELMI HELYZETE

A havi átlagos jövedelem a vizsgált háztartásokban 184 650 Ft/háztartás. Egy főre vetítve, kerekítve ez 66 000 Ft. A KSH 2009. évi országos létminimum adatai erre a népességcsoportra, az ilyen szerkezetű háztartásokra vetítve, 180 000 Ft /háztartás.

1. ábra. A 2011. októberi felmérésben szereplő háztartások megoszlása jövedelemkategóriák szerint

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés.

Az itt élők jövedelme tehát átlagosan alig valamivel több, mint az országos létminimum, de természetesen, itt is van szóródás.

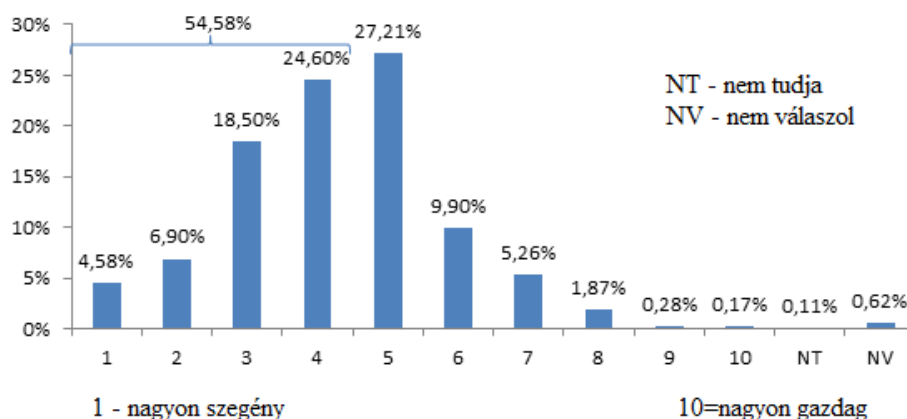
A létminimum szintje alatt élők aránya 49%, vagyis a háztartások közel fele a létminimum alatt élők kategóriájába tartozik. *A vizsgált térség tehát Magyarország legszegényebb területei közé tartozik.*

A megkérdezetteknek 16 %-a vallotta, hogy ebből a jövedelemből nem lehet kijönni, 55%-uk pedig úgy fogalmazott, hogy a rendelkezésükre álló jövedelemből csak szűkösen tudnak megélni. A megkérdezettek kétharmadánál okoz megélhetési problémát az alacsony jövedelem. Csak 53-an válaszolták azt, hogy megtakarítani is tudnak, vagyis csak a háztartások 3%-ban talált a kérdezőbiztos fogadókészséget arra, hogy megtakarítási, pénzügyi befektetési termékekről egyáltalán beszélgetni lehessen.

A megkérdezettek 4/5-e nem engedheti meg magának a nyaralást, $\frac{3}{4}$ -e az egyéb szórakozást sem. 42 %-nak nem jut pénze ruhára, $\frac{1}{4}$ -ének fűtésre sincs elég pénze, sőt minden hatodik háztartásban bevallásuk szerint (17 %) ennivalót se tudnak mindig biztosítani a jövedelmükből. Ez utóbbiak magukat nagyon szegénynek minősítették. Akiknek ruhára és fűtésre nem volt elegendő a pénzük, „csak” szegénynek érezték magukat.

Akiknek szórakozásra és nyaralásra nem jut pénz, azok nem minősítették magukat szegénynek- természetesen gazdagnak sem-, hiszen viszonyítva magukat azokhoz, akiknek fűtésre, ruhára, ennivalóra sem jut mindig pénzük, úgy érzik, nincs joguk magukat szegénynek mondani.

A megkérdezettek 0,3 % vallotta magát gazdagnak, nagyon gazdagnak 3 fő mondta magát. Ezek alapján egyet kell értsünk (Domán & Redi, 2012) véleményével, hogy az emberek életszínvonala nem csak az anyagi szempontoktól függ, hanem az emocionális hatások is közrejátszanak az önértékelés felállításában.

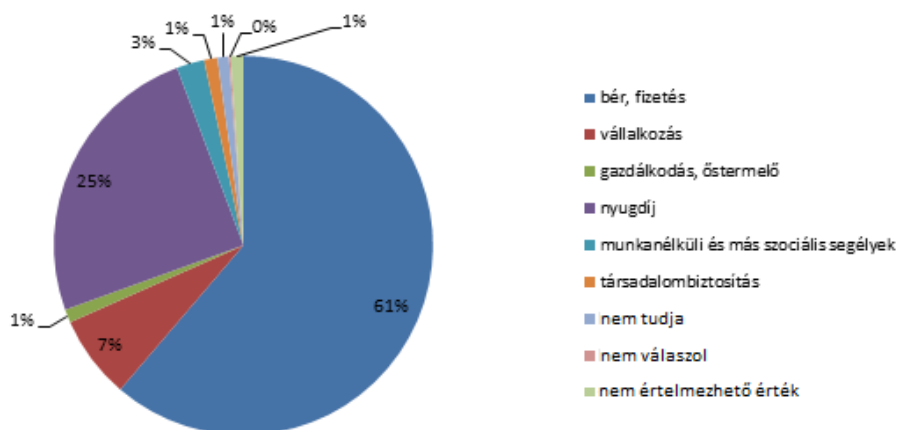

2. ábra. A 2011 októberében végzett felmérés résztvevőinek megoszlása attól függően, hogy szegénynek vagy gazdagnak érzik magukat

Forrás: (Csernák et al, 2011) módszertana alapján saját szerkesztés

A 26 %-os nyugdíj-arány a háztartások jövedelméből, szemben azzal, hogy a háztartásokban élőknek csak 19 %-a nyugdíjas, mutatja a fontosságát a szociális háló ezen elemének. A nyugdíjakból a háztartásokban nem csak nyugdíjasok élnek, de részben a háztartás egyéb tagjainak megélhetését is a velük élő nyugdíjas járadéka fedezi.

A vállalkozásokból származó jövedelem 8%-os részaránya a háztartások jövedelméből jelzi, hogy a megkérdezettek vállalkozásai többnyire kényszervállalkozások, hiszen 9%-uk mondta magát vállalkozónak, de azt, hogy a háztartásban nincs-e más személy, aki vállalkozó, azt a felmérésből nem lehet tudni, lehet akár több is. Azonban már a 9%-os vállalkozói arányhoz is kevés a jövedelemből való részesedés 8 %-a.

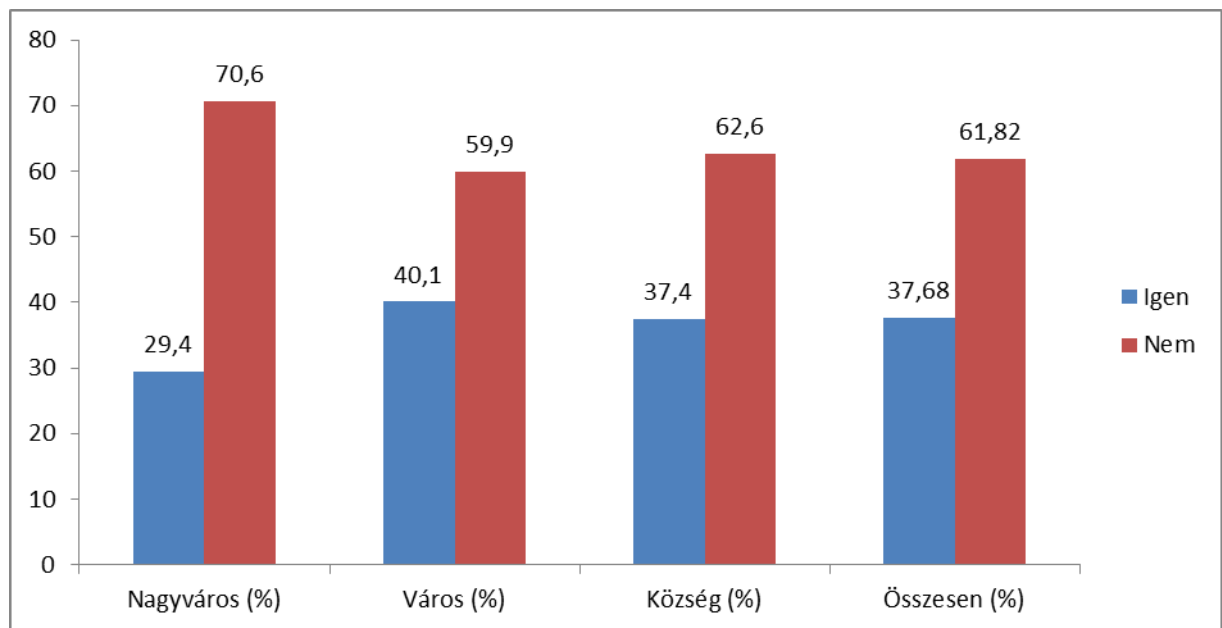
3. ábra. A jövedelmek forrásának megoszlása a vizsgált háztartásokban

Forrás: Kossuth Kollégium 2011. októberi kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés.

Az országos 187 000 Ft-os átlaghoz képest a háztartások 12%-a nem éri el az átlag egy-harmadát, 44%-a eléri az egyharmadot, de nem éri el a felét, 37%-a meghaladja a fe-

lét, és eléri az országos átlagot, és 8 %-a az országos átlag 2-3 szorosát, esetenként a többszörösét is eléri. Átlagosan azonban a szegények kategóriájához állnak közelebb az itt élő emberek.

A háztartások 37 %-nak van háztáji gazdasága, önellátásra, családi célra. (652 háztartás) (kiskert, háziállatok) A háztartás fogyasztásából ezen körben az önellátás aránya átlagosan 17%, vagyis pénzbeli jövedelmüket ez mintegy 20%-kal megemeli.

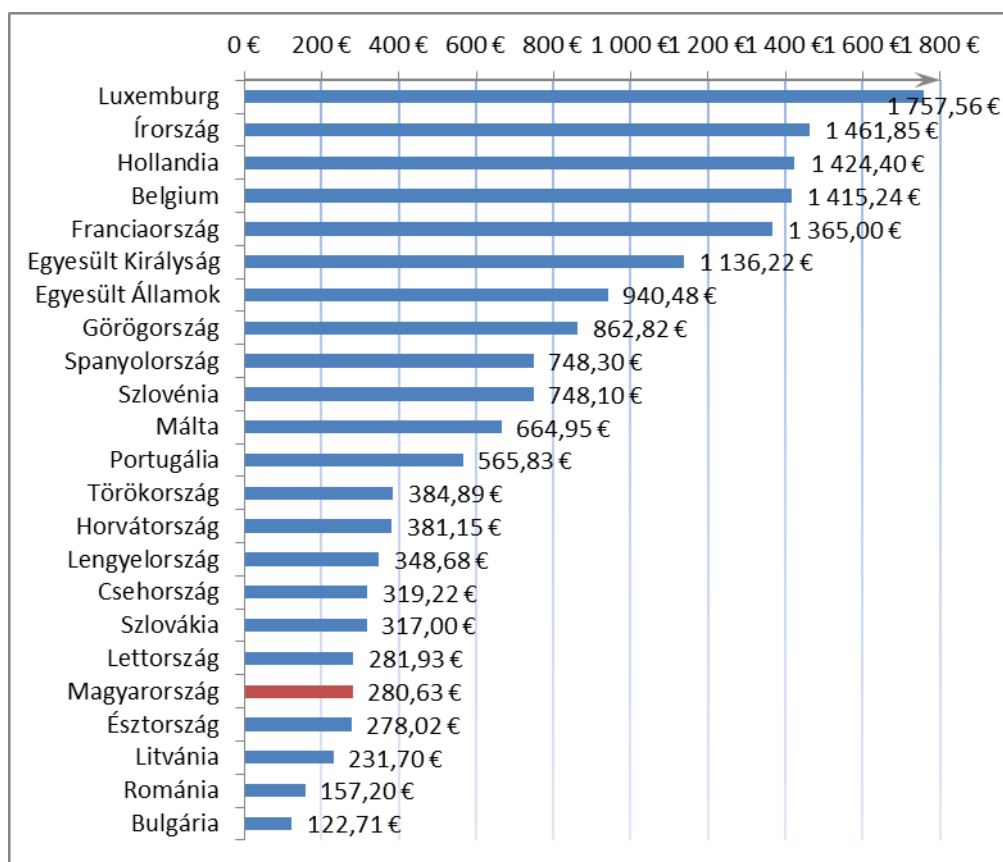
4. ábra. Háztáji gazdasággal rendelkezők, és nem rendelkezők aránya a különböző típusú településeken a megkérdezettek körében

Forrás: Kossuth Kollégium 2011. októberi kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés.

A tavaszi felmérésben ez jóval magasabb volt, aminek az lehetett az oka, hogy akkor a felmérésben a városi lakosság reprezentáltsága lényegesen alacsonyabb volt. Nyilván ez kiegészíti a fogyasztásban némileg a pénzügyi jövedelmek alacsony szintjét, és így érthető, hogy a háztartások 21%-ának – mint mindjárt látni fogjuk – mégis csak van bizonyos megtakarítása. Pusztán a készhez kapott pénzbeli jövedelmükből, mint láttuk, mindössze 53-an (3%) mondták, hogy meg tudnak takarítani. A válaszadók itt ellentmondásba keveredtek, amit – talán – a piacolás számba se vett jövedelme old fel.

4. A LAKOSSÁG VIZSGÁLATA A HITELEK TEKINTETÉBEN

A mai magyar reálbér- és munkaerőpiaci-viszonyok mellett a legtöbb embernél döntő tényező az öregkori megtakarítás szempontjából az, hogy jelenleg törleszt-e valamilyen hitelt, és ha igen, akkor a hiteltörlesztésre a jövedelmének mekkora részét kell havonta fordítania. A magyarországi háztartások körében sajnos nagy számban előfordul az, hogy a megszerzett nettó jövedelem összegének esetenként közel a felét a különböző hitelek megnövekedett törlesztő részletének kifizetésére kell fordítaniuk. A svájci frank erősödése azonban nem csak Magyarországon okoz gondot a lakosságnak, hanem az egyéb európai országokban CHF alapú lakás-, és egyéb jellegű hitelt törlesztőknek is. A magyar lakosság körében 2010-ben 1,26 millió fő élt minimálbérből, amely meghaladja az összes foglalkoztatott (3.750.100 fő) 33,5%-át, számuk pedig 2011-re valószínűsíthetően csak növekedett (a KSH honlapján még nem áll rendelkezésre pontos adat). Ez azt jelenti, hogy Magyarországon minden harmadik munkavállaló minimálbérből él. A tavalyi évben hatályos teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállaló részére megállapított személyi alapbér kötelező legkisebb összege havibér esetén 78.000 forint volt.

5. ábra. A minimálbér összege Európa egyes országaiban, illetve az Egyesült Államokban 2011-ben

Forrás: Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00155&plugin=0>

Az Európai Unió statisztikai hivatala, az Eurostat számítása szerint a 2011. évi magyarországi minimálbér 280,63 eurónak felel meg havonta. Ezt a számot egy viszonylag jó, 277,95 Ft-os Euró árfolyammal számítva kapta meg az intézet, miközben az MNB adatai szerint 2011. szeptember 7-e óta nem erősödött a forint az euróval szemben a 280 Ft/eurós devizaárfolyam alá. Ezzel az árfolyammal számolva is sereghajtók vagyunk a térségben, egyedül Románia nem előz meg minket minimálbér tekintetében.

Az előbb leírtakat fontosságát kiemelnénk, mivel teljesen más kifizetni a megnövekedett törlesztő részleteket egy havi 1 300-1 400 eurós minimálbérből, mint egy 280 euróból. Az adósok nagy része – a nem minimálbérből élők egy része is – így késedelmes fizetésre kényszerül vagy egyáltalán nem is tud fizetni, ami a hitelintézetek követelésállományára is negatív hatással van.

5. táblázat: Eljárás alá vont, illetve értékesített lakóingatlanok száma Magyarországon (db)

Megnevezés	Időszak			
	2008	2009	2010	2011Q1-Q3
Végrehajtási eljárásra átadott	7 244	16 338	31 447	29 453
Egyéb eljárás alá vont	829	3 020	1 635	1 694
Eljárás alá vont lakóingatlanok száma	8 073	19 358	33 082	31 147
Végrehajtás során értékesített	289	714	1 084	1 030
Egyéb eljárás során értékesített	164	797	643	428
Eladott követelésben érintett	6 524	12 164	15 170	12 043
Értékesítésben érintett lakóingatlanok száma	6 977	13 675	16 897	13 501

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérése alapján saját szerkesztés

A PSZÁF 2011. decemberi Kockázati jelentéséből látszik, hogy 2009 óta folyamatosan növekszik a 90 napon túli állományok száma, a megképzett értékvesztés aránya a teljes követelésállományhoz viszonyítva, az eljárás alá vont lakóingatlanok száma pedig 2011-ben meghaladta a 31 100 db-ot.

6. táblázat: Az egyes települések lélekszamarányának és a 2011 októberében kitöltött kérdőívek arányának összevetése

Település	Lakosság		Októberben kitöltött kérdőívek		Eltérés az arányok között (abszolút értékben)
	száma (fő)	aránya	száma (db)	aránya	
Ballószög	3 356	1,6		1,2	0,42%
Csongrád	17 686	8,6	16	10,5	1,86%
Fülöpjakab	1 169	0,5		0,5	0,01%
Gátér	98	0,4		0,7	0,23%
Helvécia	4 362	2,1		2,5	0,38%
Jakabszállás	2 645	1,2		1,2	0,06%
Kecskemét	111 428	54,52	79	51,32	3,20%
Kiskunfélegyháza	30 523	14,93	24	16,03	1,12%
Kocsér	1 947	0,9		0,9	0,01%
Kunszállás	1 660	0,8		0,7	0,10%
Lakitelek	4 449	2,1		2,0	0,18%
Nyárlőrinc	2 364	1,1		1,2	0,07%
Pálmonostora	1 818	0,8		0,7	0,18%
Petőfiszállás	1 495	0,7		0,6	0,09%
Szentkirály	1 958	0,9		1,0	0,07%
Tiszaalpár	5 031	2,4		2,2	0,08%
Tiszaújváros	11 504	5,6		6,0	0,43%
Összesen	204 384	100,00%	1 551	100,00%	8,48%

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései, ill. <http://lakosokszama.teleoldal.hu/> adatai alapján saját szerkesztés

4.1. A HITELTÍPUSOK ÉS DEVIZANEMEK KAPCSOLATA

A fejezetben fellelhető vizsgáltunk célja bemutatni, hogy van-e kapcsolat a válaszadók által törlesztett hitelek típusa és a felvett hitel devizaneme között. A vizsgálat nem terjed ki az euró alapú hiteltörlesztésekre, mivel az euró alapú hitelek mindkét időszakban az összes hiteltörlesztés kevesebb, mint 10%-át tették ki, valamint az SPSS alkalmazásával statisztikailag bizonyítható, hogy a kérdőíves felmérések alapján mindkét időszakban azok a háztartások törlesztettek euró alapú hitelt, amelyek havi nettó jövedelme az országos átlag felett volt.

A táblázatban az egyes értékek alatt található százalékos arányok az adott érték oszlopában található „Összesen”-hez való viszonyt jelzik. A 111 darab márciusi forint alapú lakáshitel-törlesztés így az összes márciusi forint alapú hitelnek az 52,11%-át adja. Az „Összesen” oszlopokban és sorban lévő adatok alatti százalékok viszont az időszakonkénti összes hiteltörlesztéshez való viszonyt mutatják.

7. táblázat: A törlesztett hitelek típusának és devizanemének kapcsolata a 2011 októberi felmérésben (db)

Megnevezés	Időszak					
	A törlesztett hitel devizaneme					
Törlesztett hitel típusa	Március		Összesen	Október		Összesen
	HUF	CHF		HUF	CHF	
Lakáshitel	111	103	214	136	149	285
	52,11%	51,24%	51,69%	50,00%	57,75%	53,77%
Fogyasztási hitel	24	17	41	33	9	42
	11,27%	8,46%	9,90%	12,13%	3,49%	7,92%
Személyi kölcsön	48	34	82	53	45	98
	22,54%	16,92%	19,81%	19,49%	17,44%	18,49%
Szabad felhasználású kölcsön	23	41	64	37	50	87
	10,80%	20,40%	15,46%	13,60%	19,38%	16,42%
Vállalkozási hitel	7	6	13	13	5	18
	3,29%	2,99%	3,14%	4,78%	1,94%	3,40%
Összesen	213	201	414	272	258	530
	51,45%	48,55%	100,00%	51,32%	48,68%	100,00%
a _{CS} értéke	0,64			0,74		

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

Ennek megfelelően a 285 darab októberi lakáshitel-törlesztés az összes októberi hiteltörlesztés 53,77%-át adja; a 258 darab svájci frank alapú hitel pedig az októberi hitelek

48,68%-át teszik ki. Fontos megjegyezni továbbá, hogy mind az összesítések, mind a százalékos arányok minden esetben csak a táblázatban feldolgozott adatokra vonatkoznak.

A táblázatból látható, hogy az adósok többsége mindkét időszakban lakáshitelét törlesztette, így a lakáshitelüket mind forintban, mind svájci frankban visszafizető válaszadók az adott időszakokban felét, ill. több mint felét teszik ki a két devizanemben felvett hiteltörlesztéseknek. Ebből arra következtethetünk, hogy ezek a háztartások hosszú távra vannak eladósodva, októberben ráadásul magasabb arányban voltak azok az adósok, akik svájci frankban törlesztik lakáshitelüket, így nekik vagy az erős svájci frank miatti magas törlesztő részlettel kell számolniuk még akár évekig, vagy pedig a rögzített árfolyamon történő végtörlesztés miatt fog elhúzódní a hiteltörlesztésük. Márciusban 48, októberben pedig 49 háztartás volt, akik nem csak a lakáshitel, hanem vagy fogyasztási hitel, vagy személyi kölcsön, vagy szabad felhasználású kölcsön kapcsán is adósok voltak. A hiteltípusoknak ez utóbbi 3 csoportja márciusban az összes hiteltartozás 45,17%-át, októberben pedig 42,83%-át tette ki. Voltak olyan válaszadók, akik lakáshitelük mellett vállalkozási hitelt is törlesztettek, ők azonban a legkisebb arányt képviselik a lakáshitelek körében. Márciusban 9, októberben pedig 8 minta volt, aki a lakáshitel-törlesztése mellett fogyasztási hitelt is fizetett. Ők nem csak az ingatlant, hanem a hozzá tartozó ingóságokat, illetve adott esetben akár a személygépkocsit is idegen forrásból vásárolták - jellemzően svájci frank alapú hitelből. Márciusban a 9-ből 6, októberben a 8 válaszadó közül 7-en törlesztették lakáshitelük mellett fogyasztási hitelüket is svájci frankban.

8. táblázat: A többféle hitelt törlesztő válaszadók száma a 2011 októberében végzett felmérésben (fő)

Hitel típusa		Március (fő)	Október (fő)
Lakáshitel	Fogyasztási hitel	9	8
	Személyi kölcsön	24	24
	Szabad felhasználású kölcsön	15	17
	Vállalkozási hitel	2	7
Összesen		50	56
Fogyasztási hitel	Személyi kölcsön	7	2
	Szabad felhasználású kölcsön	5	2
	Vállalkozási hitel	0	1
Összesen		12	5
Személyi kölcsön	Szabad felhasználású kölcsön	9	13

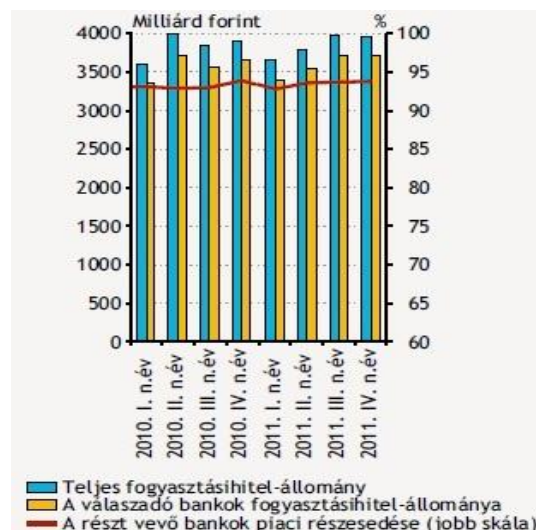
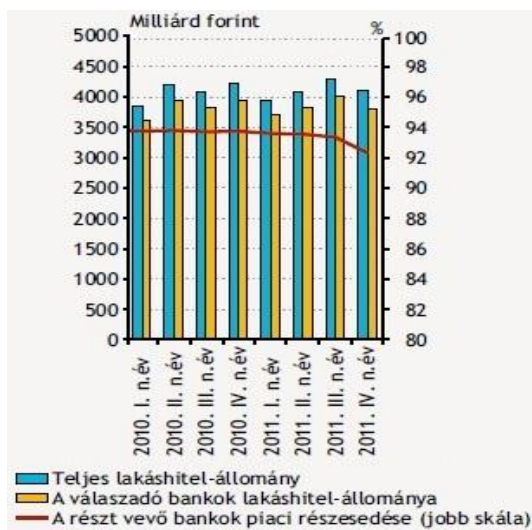
	Vállalkozási hitel	1	2
Összesen		10	15
Szabad felhasználású kölcsön	Vállalkozási hitel	0	1
Összesen		0	1

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

A második leggyakrabban előforduló hiteltípus a személyi kölcsön volt mindkét időszakban. A megkérdezettek közel egyötöde törlesztette valamelyik pénzintézetnél személyi kölcsönét. Közülük mind márciusban, mind októberben 24-24 fő fizette lakáshitelét is: márciusban kétharmad részük, októberben pedig 18 fő mindkét hitelt svájci frankban törlesztette.

A harmadik „legnépszerűbb eladósodási formának” mindkét időszakban a szabad felhasználású kölcsön mutatkozott. Az említett hiteltípust forintban törlesztőkhöz képest márciusban 78,26%-kal, októberben pedig 35,14%-kal voltak többen a svájci frankban fizetők, ennek eredményeképp a szabad felhasználású kölcsönt törlesztették legmagasabb arányban svájci frank alapon. Lakáshitelt és szabad felhasználású kölcsönt márciusban 11 válaszadó svájci frankban, 10 pedig forintban, októberben 15 fő svájci frankban, 7 megkérdezett forintban törlesztett. Közülük volt márciusban 5 személy, októberben pedig 7 válaszadó, aki ezeken túlmenően még személyi kölcsönt is, valamint 2, illetve 3 fő, aki fogyasztási hitelt is fizetett svájci frankban.

Márciusban minden 10., októberben csak minden 12. hiteltörlesztés volt fogyasztási hitel, a többség ezt mindkét időszakban forintban törlesztette. Bár a kérdőív nem kérdez rá a felvett hitelek összegére, az egyes hiteltípusok arányaiból azonban következtethetünk arra, hogy a válaszadók által törlesztett lakáshitelek értéke valamivel meghaladja a fogyasztási hitelek, személyi kölcsöneik és szabad felhasználású kölcsöneik együttes értékét. Így ezek az arányok megfelelnek a Magyar Nemzeti Bank 2012. évi márciusi Hitelezési Felmérésében kimutatott adatoknak. Az MNB által publikáltak szerint ugyanis 2011. harmadik és negyedik negyedévére vonatkozóan a hitelintézetek teljes lakáshitel- és fogyasztásihitel-állománya között kevesebb mint 500 milliárd forint a különbség.

6. ábra. A teljes lakáshitel- és fogyasztásihitel-állomány Magyarországon (2010-2011)

Forrás: MNB Hitelezési Felmérés 2012. március 8-9. oldala alapján saját szerkesztés

4.2. A TÖRLESZTETT HITELEK VIZSGÁLATA A TELEPÜLÉSI JOGÁLLÁSOK TEKINTÉBEN

A fejezet hivatott megválaszolni a kérdéseket, miszerint van-e jelentős különbség az egyes jogállású településeken a válaszadók által törlesztett hitelek típusát illetően, valamint, a márciusi és októberi felmérések alapján kapott adatok mennyiben mutatnak eltérést.

A márciusi nem rétegzett mintavétellel szemben az októberi rétegzett mintavétel miatti alapvető különbségek első ránézésre is látszanak. A táblázatban szereplő értékek kiszámítása a korábban már ismertetett módon történt.

A márciusi mintavétel módszertana miatt a kapott eredmények, így például, hogy a községekből az adósok közel háromnegyede, a városokból pedig csak 15%-a kerül ki, nem tükrözik a valós magyarországi viszonyokat, így a márciusi felmérés ezen része semmiképp nem tekinthető reprezentatívnak, így ebben a fejezetben erről az időszakról bővebben nem is esik szó.

Az alábbi táblázatba azon 17 település népességi adatait jelenítettük meg, ahol mindkét időszakban készült kérdőíves felmérés. A százalékos arányokból látszik az októberi felmérés rétegzettsége, a községek lélekszámának aránya például alig 0,3%-kal tér el az októberben a községekben megkérdezett adósok összes adóshoz viszonyított arányától. Mind a városok (Csongrád, Kiskunfélegyháza és Tiszakécske), mind a megyei jogú város (Kecskemét) esetében már nagyobb, majdnem 10%-os az eltérés, azonban ne felejtsük el,

hogy ezek az adatok csak azokra a válaszadókra vonatkoznak, akik a megkérdezés időpontjában bármilyen jellegű hitel kapcsán adósok voltak.

9. táblázat: A mindkét időszakban megkérdezett települések lakosainak száma és aránya település jogállása szerint

Megnevezés	Lakosok száma	
	Fő	Arány
Község	33 235	16,15%
Város	59 218	28,78%
Megyei jogú város	113 275	55,06%
Összesen	205 728	100,00%

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

4.3. A HITELFELVÉTELI FORRÁSOK A VIZSGÁLT LAKOSSÁG KÖRÉBEN

Mindkét vizsgált időszak esetében pozitívként említhető, hogy a megkérdezettek körülbelül kétharmad része – a később felvett hitel devizanemétől függetlenül - elsődlegesen a banki munkatársaknál informálódott a hitelfelvétel ügyében, ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy éppen a banki alkalmazottak voltak azok, akik nem, vagy nem kellőképpen hívták fel a későbbi adós figyelmét a devizaalapú hitelek kockázataira, márpedig látható, hogy a hiteltörlesztések több min 50%-a nem forint alapú. A táblázatban található százalékos arányok kiszámítása a korábbiakban már ismertetett módon történt.

Magasnak tartjuk azt a 15%, illetve 13% körüli értéket, amelyek adósai a rokonoktól és ismerősöktől tájékozódtak, mert így egy részük valószínű, hogy a rokonok, barátok által lett rábeszélve akár az euró vagy svájci frank alapú hitelre, akár magára a hitelfelvételre, anélkül, hogy ők vagy banki munkatársaktól, vagy – kedvezőbb esetben – a felügyeleti hatóságoktól informálódtak volna. Szintén magasnak tartjuk azok arányát, akik a médián keresztül tájékozódtak. A márciusi adatok szerint átlagosan minden 7., októberben minden 6. válaszadó informálódott a médiából, az előbbi időszakban a svájci frank alapú hitelt, utóbbiban az euró alapú hitelt törlesztők képviseltek magasabb arányt. Márciusban a községekből, októberben viszont – a rétegzett mintavételnek köszönhetően – a városokból került ki azon válaszadók többsége, akik a különböző médiumokból szerezték be a hitelfelvételhez szükséges információkat. A lakáshitel-törlesztők magas hányadából eredően mindkét időszakban 40% körüli volt azok aránya, akik elmondásuk szerint a médiából informálódtak hitelfelvétel előtt. A második és a harmadik helyen a személyi kölcsönt és a szabad felhasználású hitelt törlesztők állnak. A felügyeleti hatóságoktól mindkét felmérés adatai szerint 8-8 fő informálódott hitelfelvétel ügyében, a törlesztett hitel devizaneme szempont-

jából viszont fordított az arány: márciusban a svájci frankban törlesztők, októberben pedig a forint alapú hitelt fizetők vannak többen.

4.4. A FELELŐSSÉG KÉRDÉSE A DEVIZAHITELESEK PROBLÉMÁJÁBAN

Az alábbi táblázatban látható, hogy elsősorban kiket tartanak felelősnek a megkérdezettek a devizahitelek törlesztési nehézségei miatt attól függően, hogy magának a válaszadónak van-e felvett hitele a felmérés időpontjában.

10. táblázat: Kit tartanak elsősorban felelősnek a válaszadók a devizahitelek problémáját illetően? (fő)

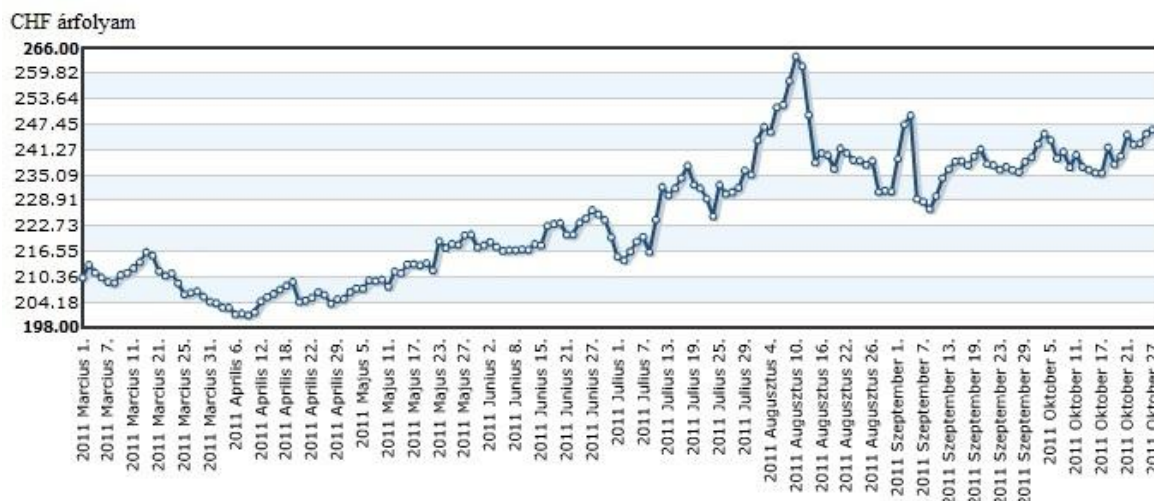
Ki a felelős elsősorban a devizahitelek problémájáért?	Március			Október		
	Van felvett hitele	Nincs felvett hitele	Összesen	Van felvett hitele	Nincs felvett hitele	Összesen
Maguk a hitelfelvevők	52	139	191	72	234	306
	16,67%	23,44%	21,10%	13,85%	23,42%	20,14%
Bankok	71	181	252	196	362	558
	22,76%	30,52%	27,85%	37,69%	36,24%	36,73%
Állam	70	121	191	126	227	353
	22,44%	20,40%	21,10%	24,23%	22,72%	23,24%
Európai Unió	8	15	23	16	25	41
	2,56%	2,53%	2,54%	3,08%	2,50%	2,70%
Gazdasági válság	111	137	248	110	151	261
	35,58%	23,10%	27,40%	21,15%	15,12%	17,18%
Összesen	312	593	905	520	999	1519
	34,48%	65,52%	100,00%	34,23%	65,77%	100,00%
a _{CS} értéke	0,66			0,59		

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

Feltételezésünk bebizonyosodott, miszerint azok közül, akik elsősorban magukat a hitelfelvevőket tartják felelősnek a kialakult helyzetért, csak körülbelül minden negyedik-ötödik válaszadó törleszt valamilyen hitelt. Ez mind a márciusi, mind az októberi felmérésről elmondható. Jellemző az is, hogy az adósokat mindkét időszakban arányaiban jóval többen tartották felelősnek a saját problémájukért, mint amennyien közülük elsősorban önmagukat vélték felelősnek. Azok aránya, akik a hitelfelvevőket teszik felelőssé a devizahitelek miatt kialakult gondokért, 1,5-2-szer akkora a hitellel nem rendelkezők körében, mint az adósok körében. Igaz a legtöbben mindkét időszakban a bankokat tartották fele-

lősnek a devizahitelek nehézségei miatt, de míg márciusban nagyobb arányban (+7,76%) voltak azok a válaszadók, akik nem rendelkeztek hitellel, addig októberben már csak 1,5%-os a különbség és ekkor már az adósok képviseltek magasabb arányt. A korábbi felmérésben majdnem ugyanannyian tették elsősorban felelőssé a bankokat, mint a gazdasági válságot: a különbség márciusban mindössze 4 fő, 0,45% volt a bankok „javára”. Ugyanezen sorok „Összesen” oszlopa októberben már jóval nagyobb különbséget mutat: 19,55%-kal többen teszik felelőssé a hitelintézeteket, mint a gazdasági válságot. Ezzel a 2008 óta tartó krízist októberben a válaszadók kevesebb, mint 20%-a tartja felelősnek, arányuk több mint 10%-kal csökkent márciushoz képest. Az államot márciusban átlagosan minden 5., októberben minden 4. válaszadó okolta a devizahitelek problémájáért. E tekintetben ennél alacsonyabb arányokra számítottunk. Ugyanakkor látható, hogy arányuk októberben még növekedett is: az államot felelősnek tartó adósok aránya mindkét időszakban magasabb, mint a hitelt nem törlesztők körében. Az Európai Uniót márciusban átlagosan minden 40., októberben minden 38. válaszadó hibáztatta, ez mindkét esetben kevesebb, mint az összes válaszadó 3%-a, így elmondható, hogy a lakosság elsősorban nem az EU-t „vádolja” a kialakult helyzet miatt.

Az „Összesen” oszlopokban a legnagyobb változás a bankokat és a gazdasági válságot felelősnek tartók körében következett be. Egy fél év leforgása alatt 10,22%-kal csökkent azok tábora, akik a krízist látják a devizahitelek problémái fő okozójának. Nagy részük októberben már a bankokat, kisebb részük az államot tartja felelősnek. Ugyanitt meg kell említeni, hogy míg márciusban csak az adósok 22,76%-a hibáztatja a bankokat, addig októberre ez az arány 14,94%-kal 37,69%-ra nőtt és megközelítőleg azonos mértékben csökkent azon adósok aránya, akik a gazdasági válságot tartották felelősnek.

7. ábra. A svájci frank forint-árfolyamának változása 2011. március 1. – 2011. október 31. között

Forrás: http://arfolyamkereso.com/?currency=CHF&one=1&start_date=2011-03-1&end_date=2011-10-31#graph alapján saját szerkesztés

Ezen számok alapján látható, hogy akár egy fél év alatt is milyen mértékben növekedhet a pénzintézetekkel szembeni ellenérzés a lakosság részéről.

A 9. táblázat adatai alapján kiszámoltuk a Csuprov-féle asszociációs együttható értékét is. Az „acs” márciusban szoros, 0,66-os, októberben ennél valamivel lazább, de még mindig közepesen szoros, 0,59-os kapcsolatot mutat a között, hogy van, vagy nincs hitele, és hogy vélekedik, ki a felelős elsősorban a devizahitelek problémájáért. A 0,07-os csökkenés oka, hogy márciusban valamivel közelebb vannak egymáshoz a számok, az „Összesen” oszlopában a százalékos arányokon ez meg is figyelhető: a hitelfelvevőket és az államot felelősnek tartó válaszadók száma például meg is egyezik. Októberben pedig ott van a kiugró, 36,73%-os érték, az összes válaszadó száma pedig 67,84%-kal haladja meg a márciusi megkérdezettek számát.

4.5. A BANK ÉS KÜLÖNADÓK BEVEZETÉSÉNEK MEGÍTÉLÉSE A VÁLASZADÓK KÖRÉBEN

A kérdőív sarkalatos pontja volt, hogy a válaszadók szerint helyes volt-e bevezetni a nagy vihart kavart bankadót és a különadókat. A kérdésre márciusban a megkérdezettek 30%-a, októberben a 44%-a tagadta meg a választ, közülük azonban – néhány kivételtől eltekintve – senkinek nem volt felvett hitele: így a hitelt törlesztő válaszadók több mint 97,5%-a mindkét időszakban válaszolt. Az alábbi táblázatban az került megjelenítésre, hogy az

adósok, illetve a hitelt nem törlesztő válaszadók milyen arányban ítélték meg helyesnek – vagy helytelennek – a „válság-adók” bevezetését.

11. táblázat: A bankadó bevezetése helyességének megítélése a megkérdezettek körében

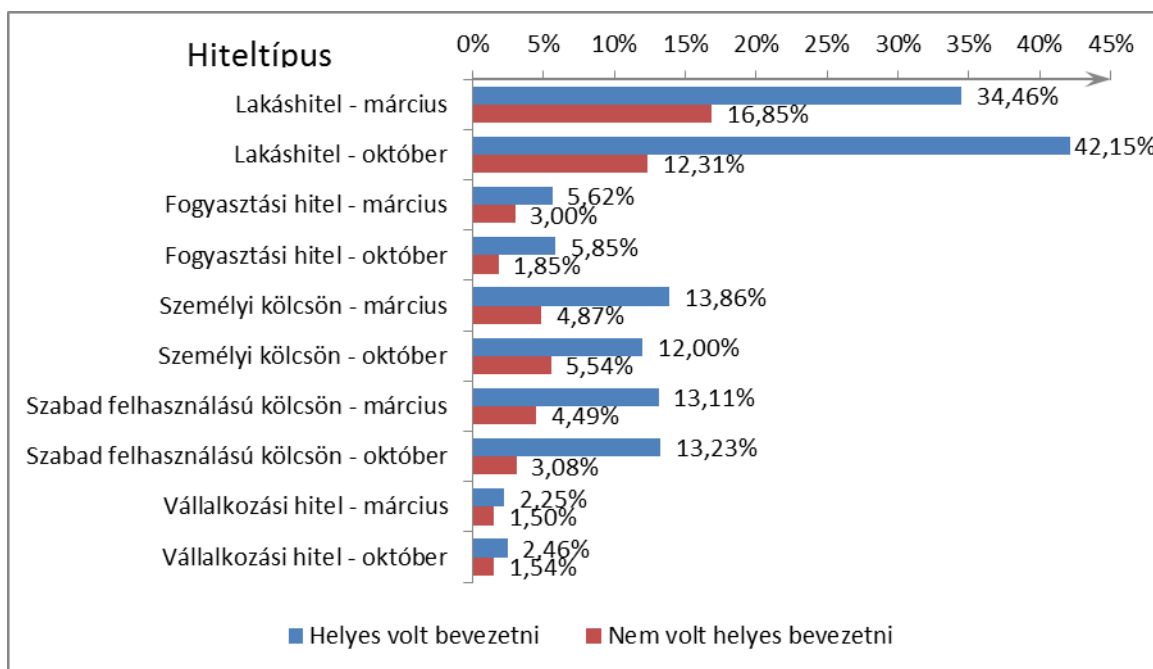
Helyes volt-e bevezetni a bankadót?	Március			Október		
	Törleszt hitelt	Nem törleszt hitelt	Összesen	Törleszt hitelt	Nem törleszt hitelt	Összesen
Helyes volt	182	380	562	248	456	704
	23,18%	48,41%	71,59%	25,51%	46,91%	72,43%
Nem volt helyes	75	148	223	98	170	268
	9,55%	18,85%	28,41%	10,08%	17,49%	27,57%
Összesen	257	528	785	346	626	972
	32,74%	67,26%	100,00%	35,60%	64,40%	100,00%

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

A táblázatban lévő számadatok alatt található százalékok minden esetben az időszakonkénti összes, mindkét kérdésre válaszoló megkérdezett számához viszonyított arányt mutatják. Azt gondoltuk, hogy a svájci frank, illetve az euró árfolyamának növekedése miatt nagyobb mértékben fog bővülni azok aránya, akik szimpatizálnak a kormány ezen intézkedéseivel és így többen fogják helyeselni a bevezetett különadókat. Az eredmények azonban mindkét időszakban közel azonosak: 10 főből átlagosan 7-en ítélték helyesnek a „válság-adók” bevezetését. Meglepő volt ugyanakkor az a – mindkét időszakban – 10% körüli érték is, akik a hiteltörlesztésük mellett helytelennek vélték a bankadó bevezetését. Márciusban ez az adósok 29%-át, októberben 28%-át jelentette, előbbi időszakban ráadásul többségben voltak (41 fő) azok, akiknek volt svájci frank alapú hiteltörlesztésük. Mindkét időszakra jellemző, hogy körülbelül 2,5-szer annyian voltak a bankadót helyeslők, mint az ezt elutasítók.

Az alábbi ábrán az látható, hogy mit gondolnak a különböző hitelek törlesztő megkérdezettek a különadók bevezetéséről. Az eredmények – a jobb összehasonlíthatóság érdekében – hiteltípus és időszak szerinti bontásban kerültek megjelenítésre. Mivel ezen az ábrán már csak azon megkérdezettek válaszait dolgoztuk fel, akik az előző táblázatban a „Törleszt hitelt” oszlopába kerültek, így – hiteltípustól és időszaktól függetlenül – minden esetben többségben vannak azok, akik egyetértettek a bankadó és a különadók bevezetésével. A sávok végén látható százalékok azt jelzik, hogy az adott időszakban adott hitel-

típust törlesztő válaszadók mekkora részét adják a márciusban, illetve októberben hitelt fizető összes megkérdezettnek.

8. ábra. Hogyan ítélik meg az egyes hiteltípusokat törlesztő válaszadók a bankadó és kölönadó bevezetésének helyességét?

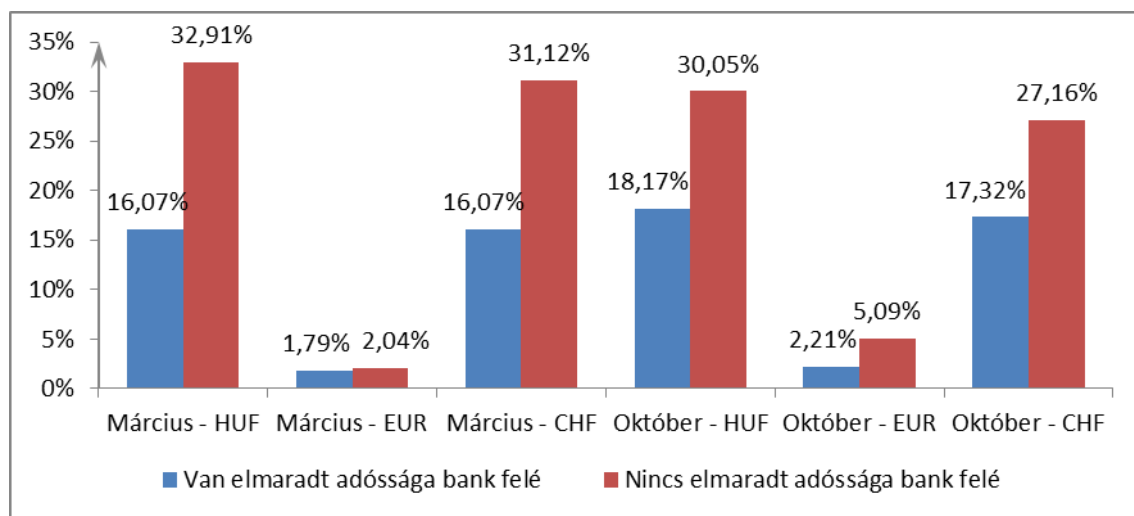
Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

Itt már az is megfigyelhető, hogy ahogyan növekedtek a törlesztő részletek, úgy bővült a későbbi felmérés idején azoknak az adósoknak az aránya is, akik helyeselték a kölönadó bevezetését és csökkent azoké, akik nem értettek azzal egyet. A személyi kölcsönt törlesztők kivételével a márciusi arányokhoz képest minden hiteltípus esetében nőtt azon válaszadók aránya, akik egyetértettek a bankadó bevezetésével, holott – egy korábbi táblázat adataiból látható, hogy – éppen ez a hiteltípus volt az, amelyet törlesztők több mint 90%-a mindkét időszakban azt válaszolta, hogy nem tudnak megtakarítani jövedelmükből. A legnagyobb változás e szempontok szerint is a lakáshitelek körében tapasztalható: egy fél év alatt 22%-kal növekedett azok aránya, akik helyeselték a bankadó bevezetését és 27%-kal csökkent azoké, akik azt nem vélték helyesnek. E válaszadók közül márciusban 2-szeres, októberben pedig 3,4-szeres volt a bankadó bevezetésével egyetértők aránya azokhoz képest, akik nem értettek azzal egyet. Ezzel közel azonos arányok figyelhetők meg – mindkét időszakban – a fogyasztási hitelt törlesztő megkérdezettek körében is. A szabad felhasználású kölcsön esetében is látható, ahogy „távolodnak” egymástól a százalékok Októberre minimálisan növekedett azok aránya, akik szerint helyes volt bevezetni a bankadót, ugyanakkor nagyobb mértékben csökken azon válaszadók hányada, akik nem

értenek egyet a különadók bevezetésével. A vállalkozási hitel kapcsán adós megkérdezettek esetében mind a bankadó mellett, mind az ellene állást foglaló személyek aránya is növekedett.

4.6. A HITELTÖRLESZTÉSI GYAKORLATOK KÜLÖNBÖZŐ DEVIZANEMEK VONATKOZÁSÁBAN

Az alábbi ábrán az látható, hogy a három fő devizanem szerint milyen arányban vannak azok a válaszadók, akik el vannak maradva fizetendő törlesztő részleteikkel a bankok felé. Az oszlopok felett látható százalékos arányok az adott időszakban adott devizanemben törlesztők viszonyát jelzik az – időszakonkénti – összes adóshoz képest.

9. ábra. A hitelt törlesztő válaszadók bankok felé elmaradt adósságának aránya devizanemenkénti és időszakonkénti bontásban

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

A Csuprov- féle asszociációs együtthatóval megvizsgáltuk az adatoknak a két ismérv (devizanem – elmaradt adósság megléte) szerinti kapcsolatának szorosságát: az a_{cs} értéke márciusban 0,30, októberben 0,27, így valódi kapcsolat nincs az adatok között. Ez várható volt, mivel mindkét időszakban közel azonos mértékben törlesztettek a válaszadók forint és svájci frank alapú hitelt, míg euró alapút jóval kevesebben, így az nem befolyásolta jelentősen a kapcsolat szorosságát. Továbbá nincs kellően nagy különbség az adósságukkal elmaradtak és a rendszeresen időben törlesztők között sem. Ha az együttható értékei magasabbak (0,7-8 körüli, illetve felettiek) lennének, kijelenthetnénk például azt, hogy a svájci frank alapú hitelt törlesztő megkérdezettek közül nagyobb arányban vannak azok, akik késedelmesen fizetik törlesztő részleteiket, mint a forinthitelt fizető válaszadók. Az ábra alapján elmondhatjuk, hogy a két vizsgált időszakban nagyságrendileg azonos az egyes deviza alapú hitelek késedelmesen törlesztő háztartások aránya. Márciusban pél-

dául mind a forinthitelek, mind a svájci frank alapú hitelek kapcsán a megkérdezettek 16,07%-a volt késedelemben. Októberben ugyanezen oszlopok között kevesebb, mint 1%-os aránybéli különbség figyelhető meg. Ezeket alátámasztják a PSZÁF 2011. decemberi Kockázati jelentésében található adatok is.

12. táblázat: Hitelállományok és 90 napon túli késedelmek aránya (2011. szeptember 30.)

Megnevezés	Teljes állomány (milliárd Ft)			90 napon túli késedelemmel rendelkező állomány aránya		
	Forint	Deviza	Összesen	Forint	Deviza	Összesen
Hitelek összesen	7 603	14 509	22 111	12,0%	9,8%	10,5%
ebből: háztartásoknak	2 920	5 776	8 696	12,4%	11,6%	11,8%
lakosságnak	2 758	5 746	8 504	12,3%	11,5%	11,8%
ebből: jelzáloghitel	1 755	5 304	7 060	5,9%	11,4%	10,0%
egyéni vállalkozóknak	162	30	191	13,0%	24,2%	14,7%

Forrás: PSZÁF Kockázati jelentés (2011. december) 17. oldal alapján saját szerkesztés

Mindkét időszakot tekintve pozitívként említhető, hogy többségben vannak azok, akiknek nincs elmaradt adósságuk. Azonban a két felmérés közti időszakban változott a késedelmes adósok és az időben törlesztők aránya. Márciusban a hitelintézeteknek tartozó háztartásokhoz képest több mint kétszeres a forinthiteleiket időben törlesztők aránya. Ez az arány viszont romlott októberre: a korábbi több mint 16%-os különbség helyett fél évvel később már csak 12%-kal vannak többen azok, akik rendszeresen tudják fizetni a forinthiteleik törlesztő részletét. Ugyanez a változás tapasztalható a svájci frank alapú hitelt törlesztő háztartások esetében is. A márciusi 16%-os különbséghez képest októberben már csak kevesebb mint 10% a különbség a késedelmes és a nem késedelmes adósok között.

4.7. ANNUITÁS SZÁMÍTÁSA EGY FIKTÍV LAKÁSHITEL ESETÉBEN

Mivel mindkét kérdőíves felmérés adatai alapján a forint és a svájci frank alapú hitelek voltak túlnyomó többségben, egy példán keresztül megvizsgáltuk, hogy melyik devizával jártak jobban az adósok. A példában 2005. január 3-án egy 5 millió forintos lakáshitelt vettünk fel 15 éves futamidőre. Az éves kamatláb mértéke a forinthitel esetében 17%, a svájci frank alapú hitelt 6%-os éves kamat mellett folyósította a bank. A törlesztés havonta, azonos összegben történik. A bank a hitelösszeg 2%-át egyszeri kezelési költségként, 1%-át hitelbírálati díjként, további 1%-át pedig hitelfolyósítási díjként számolja fel, amely költségek a hitel folyósításánál levonásra kerülnek. A svájci frank felvételtkor árfolyama

159,12 HUF/CHF, amelyet a példa első felében az összehasonlíthatóság céljából a teljes futamidő alatt állandónak tekintünk. Az 5 millió forintnak megfelelő svájci frank így 31 423 CHF.

A folyósításra kerülő hitelösszeg:

a forinthitel esetében:

5 000 000 Ft – 100 000 Ft (kezelési költség) – 50 000 Ft (hitelbírálati díj) – 50 000 Ft (hitelfolyósítási díj) = 4 800 000 Ft

a svájci frank alapú hitel esetében:

31 423 CHF – 628 CHF (kezelési költség) – 314 CHF (hitelbírálati díj) – 314 CHF (hitelfolyósítási díj) = 30 166 CHF

A hitel törlesztő részlete egyenlő a hitel összege / annuitási tényező hányadossal.

Annuitási tényező általános képlete: $\frac{1}{r} - \frac{1}{r \cdot (1+r)^n}$

ahol: „r” a kamatláb (együtthatós formában)

„n” az évek száma

Ha a törlesztés, mint a példában is, havonta esedékes, akkor mind a kamatlábat, mind a kitevőt arányosítani kell a törlesztési periódusok számának megfelelően, vagyis a kamatlábat osztanunk, az évek számát pedig szoroznunk kell 12-vel:

annuitási tényező a forintban felvett lakáshitel esetében:

$$\frac{1}{\frac{0,17}{12}} - \frac{1}{\frac{0,17}{12} * \left(1 + \frac{0,17}{12}\right)^{180}} = 64,9771$$

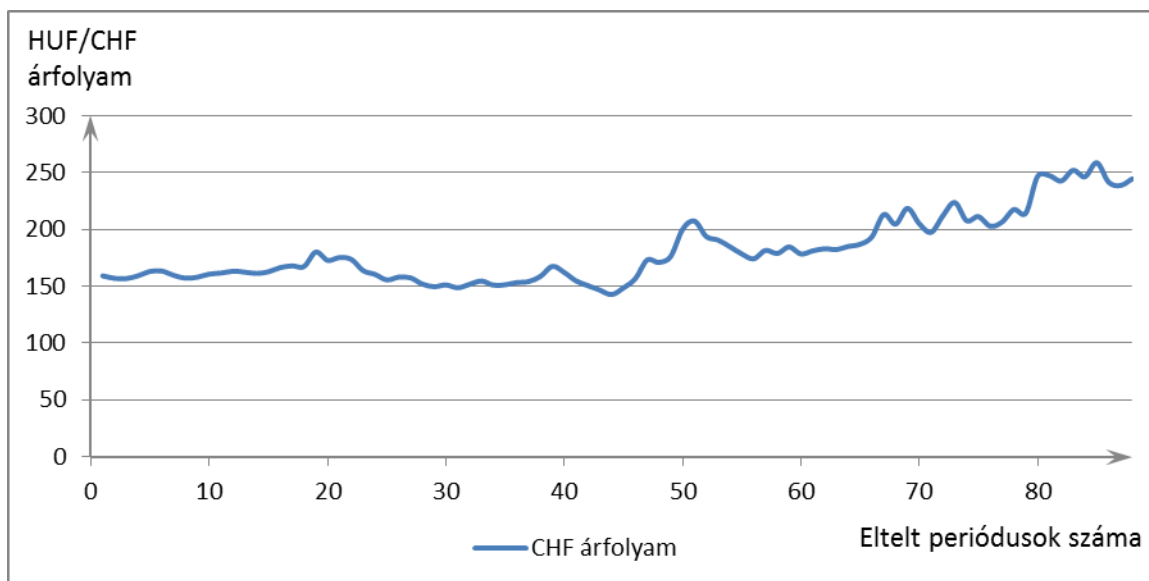
annuitási tényező a svájci frank alapú lakáshitel esetében:

$$\frac{1}{\frac{0,06}{12}} - \frac{1}{\frac{0,06}{12} * \left(1 + \frac{0,06}{12}\right)^{180}} = 118,5035$$

A két alternatíva törlesztő részletének kiszámítása, ahol érdemes megjegyezni, hogy annak kiszámítási alapját nem a folyósításra kerülő hitelösszeg, hanem a teljes hitelösszeg képezi:

forinthitel esetében: 5 000 000 Ft / 64,9771 = 76 950 Ft/hó,

svájci frank alapú hitel esetében: 31 423 CHF / 118,5035 = 265 CHF/hó, de mivel a hitel csak svájci frank *alapú*, így azt forintban kell törleszteni, ezért a 265 svájci frankot meg kell szorozni a 159,12 forintos felvételtörlesztési árfolyammal, így a törlesztő részlet 42 193 Ft/hó lesz.

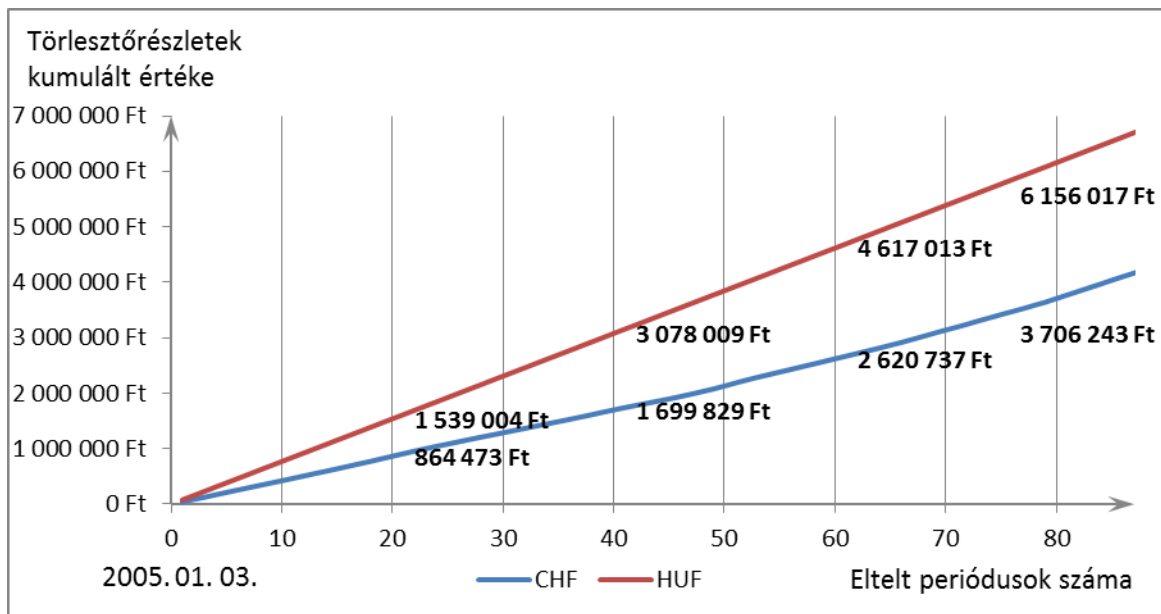

10. ábra. A svájci frank árfolyamának alakulása 2005. január 3. és 2012. április 3. között az egyes törlesztési periódusokkor fizetendő CHF árfolyamokat figyelembe véve

Forrás: MNB hivatalos devizaárfolyamai alapján saját szerkesztés
<http://www.mnb.hu/arfolyam-lekerdezes>

A 87 törlesztő részlet közül 24 esetében a felvételtől árfolyam bizonyult magasabbnak a későbbi periódusokkor fizetendő havi részletnél: az utolsó ilyen összeg 2008-ban lett volna esedékes, amikor is az MNB hivatalos svájci frank árfolyama 2008. október 3-án 156,65 forint volt. Ez azt jelenti, hogy ha a svájci frank alapú hiteltörlesztést választjuk, akkor a 2012 áprilisáig kifizetett 87 törlesztő részletből 24-ben nyerünk az árfolyamon, 63 törlesztő részlet esetében viszont plusz kiadásunk keletkezik. A 24 „nyereséges” hónapban összesen 37 802 forintot takaríthattunk volna meg, a 63 veszteséges törlesztő részlet miatt viszont 553 930 forintot veszítenénk. Amíg a felvételt követő árfolyamokon átlagosan 1 575 forintos árfolyamnyereségünk lett volna, addig átlag 8 793 forintos többletkiadásunk keletkezett volna azokban a hónapokban, amikor a svájci frank aktuális árfolyama meghaladta a 2005. január 3-ait. Így a „mérleg” 516 128 forintos veszteséget mutatna. 2008 októbertől kivétel nélkül minden törlesztő részlet több mint 20 ezer forinttal magasabb lenne a felvételtől. Ráadásul ez csak a havi 265 svájci frankot törlesztőkre és a hitelüket 159,12 forintos árfolyamon felvettekre vonatkozik. Vannak, akik ennél magasabb havi törlesztőrészt vállaltak és alacsonyabb árfolyamon is vették fel svájci frank alapú hitelüket, az ő esetükben ez a 20 ezer forintos különbség akár több tízezer forinttal is magasabb lehet.

Az alábbi ábrán az látható, hogy az egyes törlesztő részletek kifizetéséig hogyan alakulna a két alternatíva visszafizetésére fordított összegek kumulált értéke. A kék szín a svájci frank alapú hitelt jelenti, pirossal a forinthitelt jelöltük. A jobb összehasonlíthatóság miatt a 20., 40., 60. és 80. periódusig esedékes törlesztő részletek kumulált értékét az ábrán megjelenítettük.

11. ábra. A példaként 2005. január 3-án felvett 5 M Ft hitel után az eltelt időszak alatt kifizetett törlesztő részletek kumulált értéke CHF-ben és HUF-ban

Forrás: MNB hivatalos devizaárfolyamai alapján saját szerkesztés

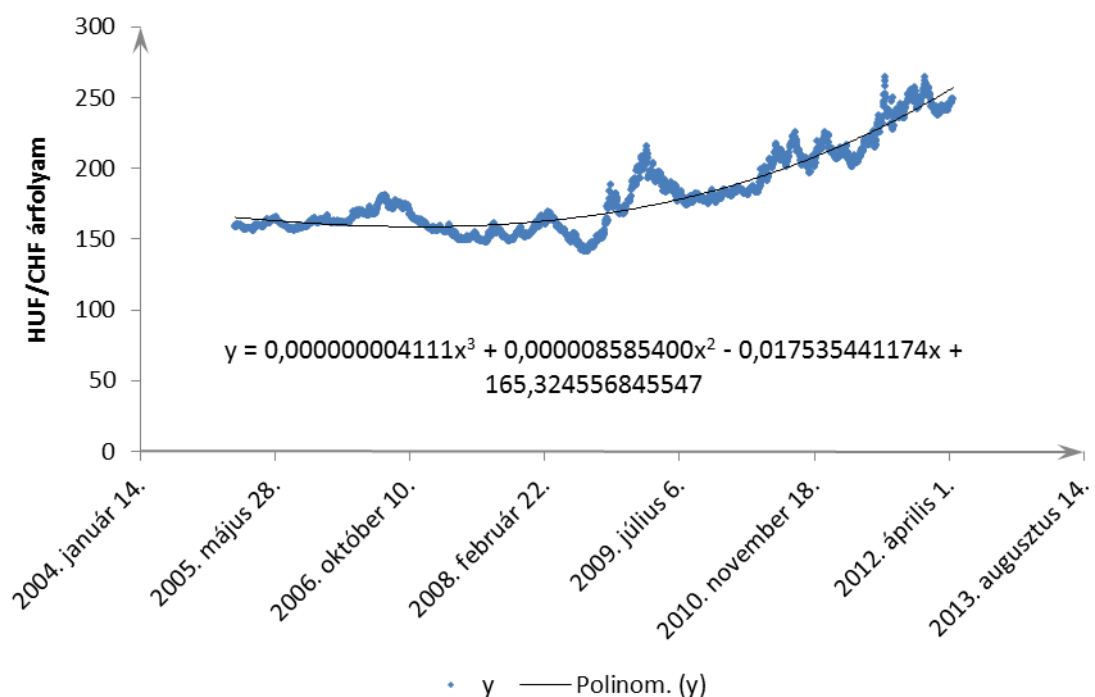
(<http://www.mnb.hu/arfolyam-lekerdezes>)

Ha a felvételtől árfolyamot a 2012. áprilisi törlesztő részlet kifizetéséig állandónak tekintjük, akkor a törlesztés kezdete óta eltelt 87 hónap alatt 3 712 970 forintot fizettünk volna vissza, a „valóságban” ezzel szemben a megnövekedett törlesztő részletek miatt a korábban említett 516 128 forinttal magasabb, 4 229 098 forintos összeget kellett volna kifizetnünk. De még így is jobban jártunk volna, mintha a forinthitelt választjuk: a 87 törlesztő részlet összege együttesen ugyanis 6 771 619 forint kiadást eredményezett volna, amely 60,12%-kal volna magasabb a svájci frank alapú lakáshitel törlesztésére eddig fordított összegnél.

A példához kapcsolódóan különböző trendszámításokat is végeztünk. Először megnéztük, hogy hogyan alakul a svájci frank árfolyama a csak a 2012. évi MNB árfolyamokat alapul véve. Exponenciális, másod- és harmadfokú polinomiális trendet illesztettünk az adatokra. Az ellenőrzés szerint mindhárom matematikai modellnek tekinthető ($V_{sy} = 2,22\%$, $0,86\%$, illetve $0,80\%$), így október végéig előre jeleztük a svájci frank várható ala-

kulását. Az exponenciális trendszámítás alkalmazása néhány hónapon belül folyamatos árfolyamcsökkenést jelez előre, a másodfokú trendszámítás viszont rövid időn belül olyan mértékű árfolyam- növekedést mutat, amelyet semmi esetre sem tartunk elképzelhetőnek. A harmadfokú polinom előrejelzése szerint szintén árfolyamcsökkenés várható, viszont rövidebb időn belül és nagyobb mértékben, mint az exponenciális trendszámítás esetében.

Majd a felvételtől kezdve – 2012. április 16-ig bezárólag - minden egyes közzétett hivatalos svájci frank árfolyamot alapul véve szintén készítettünk exponenciális, másodfokú és harmadfokú trendszámítást. Ebben az esetben azonban az exponenciális trend ellenőrzésénél a V_{sy} értéke 10,30% volt, amely nem volt alkalmas arra, hogy azzal előrejelzést készítsünk, mivel meghaladja a 10%-ot és így nem tekinthető matematikai modellnek. A másodfokú trend illesztése esetében viszont csak 5,96% a V_{sy} értéke, így lehetővé vált több mint 7 év adataiból előre jelezni a svájci frank árfolyamának várható alakulását, ugyanakkor ez alkalommal is olyan magas értékeket eredményezett a számítás, amilyen árfolyamokra még soha nem volt – és remélhetőleg nem is lesz – példa. Az alábbi ábrán a harmadfokú trendszámításhoz tartozó trendvonal annak képletével és az MNB svájci frank árfolyamai (2005. január 3. – 2012. április 16-ig) láthatóak. A függvény Pont (XY) típusú.

12. ábra. Harmadfokú trendszámítás

Forrás: <http://www.mnb.hu/arfolyam-lekerdezes> alapján saját szerkesztés

A harmadfokú trendszámítás segítségével előrejelzett adatok ($V_{sy} = 5,58\%$) valamivel megbízhatóbbak a másodfokú eredményeinél, mivel annál rövid távon kisebb mértékű növekedési ütemet mutatnak. A harmadfokú polinom is folyamatos árfolyam- növekedést jelez előre, aminek az oka, hogy a vizsgált időszakban a függvény még nem érte el az inflációs pontot.

5. MEGTAKARÍTÁSI HAJLANDÓSÁG A VIZSGÁLT TERÜLETEN

5.1. A LAKOSSÁGI MEGTAKARÍTÁSOK MOTIVÁCIÓJA

Kulcs fontosságú a lakosság jövőjére nézve az öngondoskodás kérdése, mivel napjainkban szinte csak önerőből lehetséges a jövő biztosítása, viszont ez csak abban az esetben kivitelezhető, ha háztartások gazdálkodásában vannak olyan források, amelyek erre a célra felhasználhatók.

A háztartások anyagi helyzetének bemutatása és a megtakarítási hajlandóságot vizsgáló kérdések között némi ellentmondás tapasztalható, mivel a válaszadók arra a kérdésre, hogy jövedelméből tud-e félretenni, 368-an (21%) válaszoltak igennel, viszont a Mennyire lehet kijönni a jövedelmükből, mindössze 53-an válaszolták azt, hogy megtakarítani is lehet belőle. Mi is ennek a jelentősége? Az, hogy ezek a háztartások a szűkös körülmények ellenére is megtakarítanak valamilyen formában a háztartások 21%-ban.

A megtakarítás mértéke elég szerény, hiszen az igenlő választ adók két harmada jövedelmének maximum 10 %-ának megtakarítására képes, A fennmaradó egy-harmad jövedelmének egy negyedét, egy harmadát képes félretenni. A 368 háztartásra nézve átlagosan 15 %-os a megtakarítási ráta, mely éves szinten 122 millió forintot jelent. A vizsgált 1749 háztartás éves összes pénzbeli jövedelme 3,9 milliárd forint, mely populációra nézve a megtakarítási ráta erre 3 %, ami az országos átlagnak (9,5%) egy-harmadát sem éri el. Az itt élő emberek megtakarítási képessége 40%-a csupán az országos átlagnak! Ennél a pontnál fontos megemlíteni, hogy a tavaszi felmérés, amelyben nagyobb volt a kistelepülések és tanyák aránya, azt mutatta, hogy az ott élők megtakarítási képessége csak az országos átlag egy-tizede. A nagyváros jobb reprezentációja sokat javított az átlagon, bár, mint látjuk, így is az országos alatt marad.

A megtakarítások típusainak nagy része már (Keynes, 1936) művében is megtalálható mely mentén vizsgáltuk a megkérdezetteket:

Óvatossági motívum – a takarékoskodás az előre be nem látható változások kiküszöbölésére

Életciklus motívum – A jövőben várható jövedelem és a fogyasztás pályájának összehangolása

Az intertemporális helyettesítési motívum – A kamat- és árfolyam emelkedési hatások kihasználása

Fejlesztési motívum – a megtakarítások azon fajtáit foglalja magában, amelyek az életszínvonal tudatos javítását szolgálják.

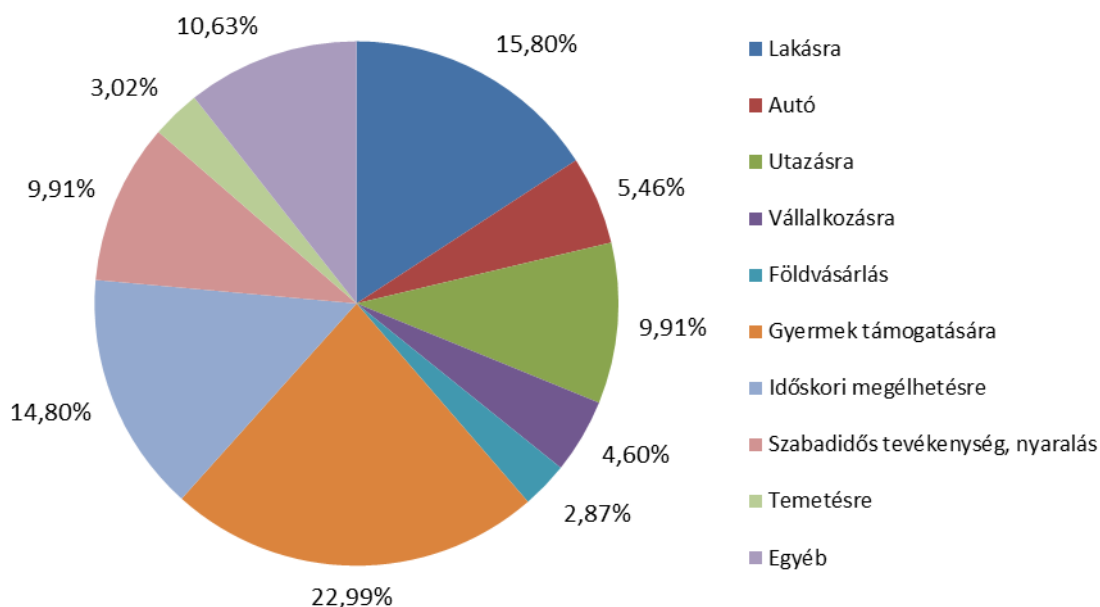
Függetlenségi motívum – A nem meghatározott fogyasztási/beruházási döntések függetlensége érdekében végzett megtakarítás

Vállalkozói motívum – potenciálisan nyereséges vállalkozási és spekulációs projektek végrehajtására irányuló megtakarítások

Örökség hagyási motívum

Fukarsági motívum: Mániákus megtakarítói hajlam, irracionális idegenkedés a pénzköltéstől.

Önerő motívum: Keynes motívuma között még nem szerepelt. A hitelezési gyakorlatok szélesedésével vált meghatározóvá. Az hitelhez szükséges önerő biztosítására történő megtakarítást jelenti.

13. ábra. A megtakarítások céljai szerinti megoszlás

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

A megkérdezett lakosság legnagyobb hányada a gyermekek támogatása céljából takarít meg, csak ez után következik a lakásvásárlás, és az időskori megélhetés biztosításának opciója. Ezek alapján egyet kell értenünk (Csernák, 2012) azon megállapításával, hogy a vizsgált terület megtakarításai a családcentrikusabb rurális gondolkodásmódot igazolják, annak ellenére, hogy pénzügyileg kevésbé megtérülő formáját választják.

A feltett kérdések között szerepelt egy olyan vízió, miszerint a háztartási jövedelem megduplázódik. Kíváncsiak voltunk, hogy miként reagálnának a háztartások az adott körülmények között és kiderült, a megkérdezettek 12%-a folyó kiadások fedezésére, illetve tartós fogyasztási cikkek vásárlására, 26 % gyerekekre költené, és 42 % válaszolta azt, hogy egy részét megtakarítaná. Tehát a jövedelmek megduplázódása esetén a megtakarítási hajlandóság közel megkétszereződne. A többletbevételt azok a háztartások, amelyek alacsony jövedelemmel rendelkeznek a folyó kiadások fedezésére költenék egyöntetűen.

Fontos kiemelni, hogy a többlet-jövedelemből egy negyedük gyerekekre takarékoskodna. A gyermekek taníttatására költött vagy költendő jövedelem aránya jelzi, hogy a családok számára súlyos terhet jelent az iskoláztatás, a legszegényebb rétegeket az oktatás költségei erősen sújtják, mely lehetőséget ad a mélyszegénység „öröklésére”.

A vizsgált lakossági megtakarítási attitűdjéről a motívumok alapján akkor tudjuk a legpontosabb képet kapni, ha azokat csoportokra bontjuk. A csoportbontást (Tóth & Árvai, 2001) munkája nyomán végeztük.

1. Hosszú távú előrelátást feltételező takarékoskodási célok – 56,56 %

- gyermekek támogatása – 22,99 %
- ingatlan – 15,80 %
- időskori megélhetés – 14,80 %
- földvásárlás – 2,87 %

2. A jövőbeni fogyasztás növelését szolgáló célok – 25,28 %

- autóvásárlás – 5,46 %
- szabadidős tevékenység, nyaralás – 9,91 %
- utazás – 9,91 %

3. Óvatossági motívum - – 3,02 %

4. Vállalkozási motívum – 4,60%

5. Egyéb célok: – 10,63%

A kapott eredmények alapján elmondható, hogy a vizsgált lakosság a hosszú távra való előrelátást helyezi előtérbe, így a takarékoskodás a fő megtakarítási motívum a megkérdezettek attitűdjében. Pozitívként említendő, hogy a válaszadók 25,28 %-a tervezi a jövőbeni fogyasztása növelését, de a megtakarítási attitűd visszáját jelent az óvatossági motívum alacsony rátája.

5.2. A LAKOSSÁGI MEGTAKARÍTÁSOK VIZSGÁLATA AZOK FORMÁJA ÉS IDŐTÁVOK TEKINTETÉBEN

A megtakarítás, a jövedelem el nem költött része. A megtakarítói viselkedés jellemzői alapján beszélhetünk rendszeres, alkalmi és maradvány jellegű megtakarításról (Király & Májer, 1997):

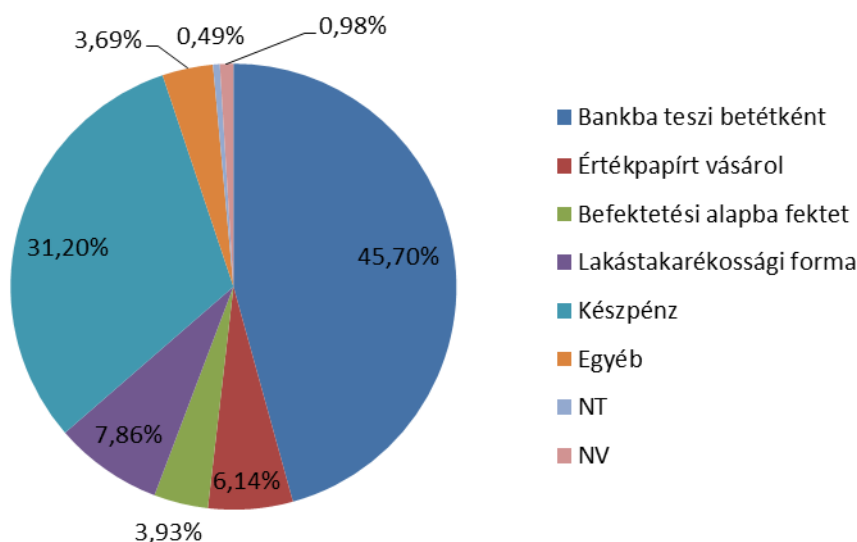
- A *rendszeres megtakarítások* tudatos döntés eredményeként jönnek létre, általában hosszú lejáratú értékpapírok. A megtakarítások ezen formái hosszú távúak.

- Az *alkalmi megtakarítások* nem rendszeres jövedelemből származnak, formái: a bankbetétek, a lakossági folyószámlákon lekötött összegek, a rövid lejáratú megtakarítások.

- A *maradvány jellegű (reziduális) megtakarítások* például a készpénz és, a lakossági folyószámla követel egyenlege.

A megtakarítások mintegy 37%-a rövid távú célokat szolgál (egy éven belüli felhasználásra gyűjtenek). 35 % 1-3 év közötti, 20 % 3-10 közötti, és 9 % 10 éven túli célok megvalósítására gyűjt.

A válaszadók arra a kérdésre, hogy milyen formában takarít meg, az alábbi arányokban jelölte meg a formát:

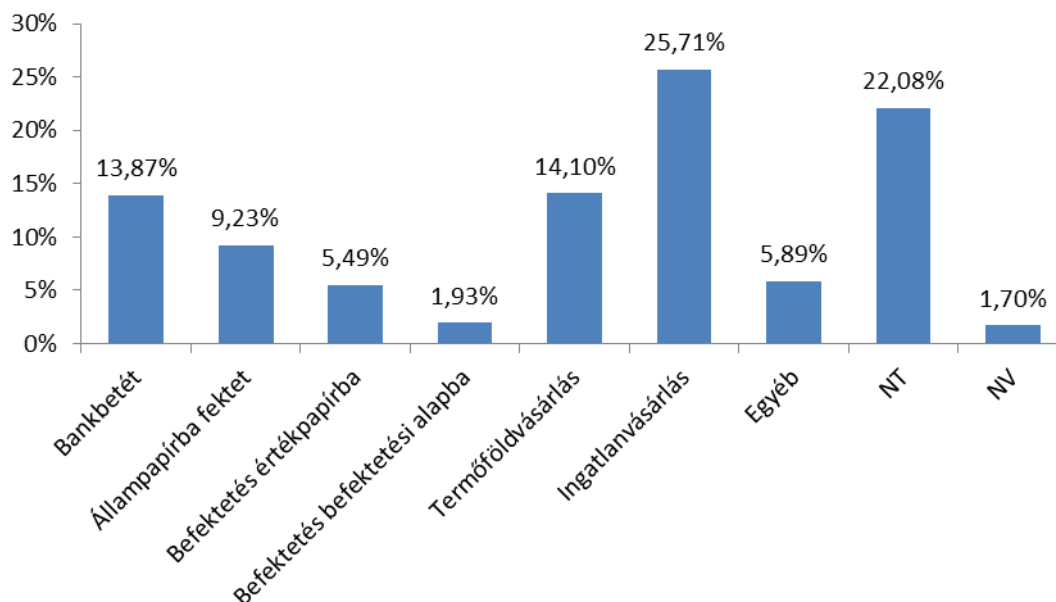

14. ábra. A megtakarítások formái szerinti megoszlás

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

Látható, hogy a leghagyományosabb formákban – készpénz, bankbetét – van a megkérdezettek megtakarításának döntő része. A készpénz viszonylag magas aránya jelzi, hogy nem hozam-motivált a megtakarítás.

Arra a kérdésre, hogy melyik megtakarítási forma a legbiztonságosabb, az alábbi arányokban jelölték meg a válaszokat:

15. ábra. A megkérdezettek melyik megtakarítási fajtát tartják biztonságosnak

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

A válaszok szerkezete igen konzervatív gondolkodásra utal. Az állam és a bankok iránt bizonyos bizalmatlanság tükröződik, ami a tavaszi felméréshez képest csak erősödött. Többen tartanak készpénzt, vagy aranyat, műkincset, mint az első felmérésben. Ez az eltelt idő bizalmatlanságot növelő hatásának tudható be. A későbbiekben látható, hogy az államot inkább ellenfélként kezelik az emberek. Devizabetét nyitását nem tartja érdemesnek a válaszadók 82 %. Ebben vagy a külföld iránti gyanakvás, és/vagy az alacsony kamat játszik szerepet. A mentalitást befolyásolja a viszonylag idős populáció történelmi emlékezete, amikor a „valutázás” még büntetendő volt, vagy a háborúk utáni államkölcsonök, békekölcsonök elértéktelenedése.

A bankok iránti bizalmatlanságot jelzi, hogy 39 % úgy véli, a bankokba elhelyezett pénz akár teljes egészében elveszhet. Csak 43 % tudta, hogy csupán a garantált rész fölötti megtakarítás veszhet el. 17 % tartotta teljesen biztonságosnak a bankbetéteket. Állampapírt a megkérdezettek 12 %-a vásárolt, nyilvánvalóan ők biztonságosnak tartják.

A megtakarítók életkorának átlaga 44 év, ők érdeklődnek a leginkább a közéleti és a gazdasági kérdések iránt, és ennek megfelelően ők a legtájékozottabbak a gazdasági fogalmakról és a pénzügyi konstrukciókról is.

Végül a nem megtakarítók életkorának átlaga 46 év, és őket érdekli a legkevésbé a gazdaság, és természetesen ők a legkevésbé tájékozottak. A megtakarítók és a meg nem takarítók átlagéletkora között a két mintás T próba vizsgálat alapján nincs jelentős különbség.

5.3. A BIZTOSÍTÁSOK, MINT A MEGTAKARÍTÁS ALTERNATÍVÁI

A biztosítások kockázati ismérvek alapján elhatárolt 2 fő csoportja, melyek a nem-élet- és az élettípusú biztosítási ágak. Véleményünk szerint a háztartások akkor költenek többet biztosításokra, ha arra anyagi forrásaik lehetőséget biztosítanak. A kérdőíves felmérés eredményei szerint a válaszadók 72,5%-ának van valamilyen biztosítása.

A biztosítások megoszlását vizsgálva arra jutottunk, hogy a jóléti biztosítások, mint a casco vagy az egyéb vagyonbiztosítások nem foglalnak előkelő helyet a biztosítások között.

Optimizmusként elmondható, hogy főleg az életbiztosítások és az ingatlanokra vonatkozó biztosítások aránya mutatja, hogy a válaszadók tekintettel vannak a jövőre. Gyakorlatilag elmondható, hogy a vizsgált lakosság főképpen a feltétlenül szükséges biztosításokat birtokolja, melyből áttételesen következik, hogy alátámasztható a korábban említett nehéz helyzete a lakosságnak.

5.1. A HITELTÖRLESZTÉS ÉS MEGTAKARÍTÁSOK KAPCSOLATA A VIZSGÁLT TÉRSÉGBEN

Jelen fejezetben kerül vizsgálatra, hogy a felmérések adatai alapján van-e kapcsolat a válaszadók hiteltörlesztésének megléte és öregkori előtakarékoskodása között. Az eredményeket településenkénti és időszakonkénti bontásban, valamint márciusra és októberre, illetve összesítve tüntettük fel az X. számú mellékletben. Az „Összesenben”- szereplő adatok nem egyenlők a táblázatban szereplő települések adott időszakonkénti válaszadói számának összegével, mivel mind márciusban, mind októberben voltak olyan települések (Tiszaug és Városföld), ahol csak az adott időszakban történt kérdőíves felmérés. Ezen kívül fontosnak tartottuk, hogy az összesítésben azokkal az adatokkal is számoljunk, amelyeket a tanyákon élő válaszadóktól nyertünk.

A vizsgálatokat a Yule-féle asszociációs együttható alkalmazásával végeztük, mely segítségével minőségi-minőségi kapcsolatok szorossága vizsgálható, 2-2 ismérvváltozat megléte mellett. Jelen esetben az első ismerv az, hogy a válaszadónak *van-e hiteltartozása*, ennek megfelelően az ismérvváltozatok a „*van*” vagy „*nincs*” lehetnek. A második ismerv szerint pedig vagy *takarékoskodnak* idős korukra a válaszadók, vagy *nem*. A Yule-

féle asszociációs együttható eredménye -1-től 1-ig terjedhet: minél közelebb van a 0-hoz, a kapcsolat annál lazább, minél közelebb van az 1-hez vagy a -1-hez, a kapcsolat annál szorosabb. Ha az előjel pozitív, akkor az első ismerv első ismervváltozata a második ismerv első ismervváltozatát „vonzza”, vagyis ezek fordulnak elő gyakrabban együtt, melyet a 2. számú melléklet tartalmaz. Ez jelen esetben azt jelentené, hogy aki hitelt törleszt az valószínűleg megengedheti magának azt is, hogy takarékoskodjon idős korára. Ha viszont az együttható előjele negatív, akkor az első ismerv első ismervváltozata a második ismerv második ismervváltozatával fordul elő gyakrabban. Vagyis, aki hitelt törleszt, az nem tud félretenni idős korára. A kérdőíves felmérések alapján ez a jellemzőbb.

Egy példa a Yule-féle asszociációs együttható kiszámítására: az októberi csongrádi adatokból az együttható értéke: $((10 \cdot 82) - (22 \cdot 49)) / ((10 \cdot 82) + (22 \cdot 49))$, az eredmény -0,14, a kapcsolat tehát nagyon laza, érdemi kapcsolatról tulajdonképpen nem is beszélhetünk.

A táblázatból láthatjuk, hogy márciusban az egyes településeken a megkérdezettek válaszai alapján az ismérvek között a kapcsolat többségében laza. A 17 helység közül csak Csongrádon, Jakabszálláson, Kecskeméten és Tiszakécskén alakultak úgy a válaszok, hogy az együttható abszolút értéke meghaladta a 0,5-et. A táblázatban szereplő településeken márciusban átlagosan 56 kérdőívet töltöttek ki. Az említett 4 város – Jakabszállás kivételével – azon helységek közé tartozik, ahol az átlagnál több felmérés készült, viszont mind a 4-re igaz, hogy az együttható negatív előjelű, tehát az említett települések megkérdezetteiről elmondható az, hogy akik adósok valamilyen hiteltartozás kapcsán, ők nagyrészt pontosan a hiteltörlesztés nehézségei miatt nem tudnak félretenni az időskori megtakarítás céljából. Tiszakécske volt az egyetlen helység, ahol az együttható mind a márciusi, mind az októberi felmérés adatai alapján szoros kapcsolatot mutatott, mindkét esetben negatív előjellel. A táblázat márciusra vonatkozó adataiból látható továbbá, hogy kivétel nélkül minden településen, s így az összesítésben is, a legalacsonyabb érték mindig azokra vonatkozóan szerepel, akik adósok is, de takarékoskodni is tudnak, a legmagasabb érték pedig Jakabszállás és Kecskemét kivételével mindenhol azokhoz került, akik még úgy sem tudnak félretenni, hogy nincs felvett hitelük. Itt azonban meg kell említenünk azt is, hogy az 1 132 válaszadó közül 329 fő volt 60 éves vagy idősebb és az ő korosztályukban a hitelfelvétel nem számottevő.

Az októberi felmérés mindenekelőtt abban különbözik a márciusitól, hogy októberben rétegzett volt a mintavétel, valamint több mint másfélszer annyi válaszadó felkeresésére került sor. Összegyűjtöttük a táblázatban szereplő települések lakosainak számát,

majd a 17 helység összes lakosához képest kiszámoltuk az egyes települések lakosainak arányát. A kapott eredményeket összevetettük az egyes településeken októberben kitöltött kérdőívek összes kérdőívhez viszonyított arányával, illetve abszolút értékben megjelenítettük a két százalékos arány közötti eltérést. A 4 legmagasabb eltérés – csökkenő sorrendben – Kecskeméten, Csongrádon, Kiskunfélegyházán és Tiszakécskén mutatkozott. Ez a 4 város a települések összlakosságának 83,73%-át, a kérdőívek darabszámának pedig 83,94%-át adja. A táblázatban szereplő helységek közül egyébként csak Kecskeméten a kérdőívek több mint 51%-át, Kiskunfélegyházán pedig 16%-át töltötték ki, ezzel a 2 város lefedi a táblázatban szereplő településeken felvett kérdőívek kétharmad részét.

A két időszak értékei között a legszembevetőbb különbség talán az, hogy míg márciusban egyetlen esetben sem ad -1-es értéket az együttható, addig októberben 6 olyan eset van, ahol az egyes településeknél az ismérvek szerinti besorolásban a 0 érték szerepel. Ezekben a helységekből nem volt egyetlen olyan válaszadó sem, aki a fennálló hiteltörlesztése mellett időskorára takarékoskodott volna. Ennek több oka is lehet, egyrészt pozitív, mert ezen személyeknek nem kell a hiteltörlesztés miatt aggódniuk, másrészt ezt az is okozhatja, hogy a megkérdezettek már az idős generációkba tartoztak, így jellemzően nem esnek az eladósodottak körébe.

Októberben is 4 olyan település volt, ahol az együttható szoros kapcsolatot mutat, ezek közül azonban egyedül Kunszállás községben voltak többségben azok a válaszadók, akik a hiteltörlesztés mellett félre is tudtak tenni, így a mutató az 1-hez, nem pedig a -1-hez volt közelebb. Az időszakban Helvécia volt még az a település, ahol pozitív értéket mutat az együttható, ezeken kívül mindenhol negatív előjelű a mutató és laza a kapcsolat.

5.2. HITELTÖRLESZTÉS ÉS MEGTAKARÍTÁS

A fejezet célja, hogy megállapítsuk, hogy meg tudnak-e takarítani a válaszadók az egyes hitelek törlesztése mellett. A válasz egyértelműen nem, amelyet a táblázat legalsó sorában látható a_{CS} mutatószámok is alátámasztanak: a két ismerv közötti kapcsolat mindkét időszakban szoros. A százalékok jelentése viszont – az összesítéseket leszámítva – eltér a korábbiaktól. Az egyes hiteltípusok soraiban található százalékos értékek az „Összesen” oszlopban lévő adathoz való viszonyt mutatják. A lakáshitel törlesztők közül például március hónapban 175-en nem tudtak megtakarítani, ők az összes lakáshitel törlesztő (209 fő) válaszadó 83,73%-át adják.

13. táblázat: Meg tudnak-e takarítani a válaszadók a különböző típusú hitelek törlesztése mellett? (fő)

Megnevezés	Meg tudtak-e takarítani a válaszadók a különböző típusú hitelek törlesztése mellett?					
	Időszak					
Törlesztett hitel típusa	Március		Összesen	Október		Összesen
	Igen	Nem		Igen	Nem	
Lakáshitel	34	175	209	40	246	286
	16,27%	83,73%	54,01%	13,99%	86,01%	54,48%
Fogyasztási hitel	7	26	33	3	35	38
	21,21%	78,79%	8,53%	7,89%	92,11%	7,24%
Személyi kölcsön	4	71	75	7	90	97
	5,33%	94,67%	19,38%	7,22%	92,78%	18,48%
Szabad felhasználású kölcsön	7	51	58	7	77	84
	12,07%	87,93%	14,99%	8,33%	91,67%	16,00%
Vállalkozási hitel	6	6	12	10	10	20
	50,00%	50,00%	3,10%	50,00%	50,00%	3,81%
Összesen	58	329	387	67	458	525
	14,99%	85,01%	100,00%	12,76%	87,24%	100,00%
a _{CS} értéke	0,79			0,82		

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

Márciusban átlagosan minden hetedik, októberben csak minden nyolcadik válaszadó tudott félretenni jövedelméből a törlesztő részletek kifizetése után. Közülük legtöbben a lakáshitelt (is) törlesztők vannak. Ez azonban nem azért alakult így, mert a felmérésben érintett településeken kiemelkedően magas volna a lakosság jövedelme vagy az országos átlagnál alacsonyabbak a törlesztő- részleteik, hanem az az oka, hogy márciusban és októberben is 54% körüli a lakáshitelüket fizetők aránya. Így például - mindkét időszakban - az összes fogyasztási hitelt törlesztő válaszadónál is többen voltak azok a megkérdezettek, akik a lakáshitelük törlesztő részletének kifizetésén túl még meg is tudtak takarítani. A két kérdőíves felmérés időpontja között 2,28%-kal csökkent azok aránya, akik a hiteltörlesztés terhe mellett félre tudtak tenni.

Ahogy egyre többet kellett fizetni a svájci frankért és euróért, úgy növekedett azon megkérdezettek aránya is, akik az egyes hiteltípusok törlesztése mellett nem tudtak megtakarítani. Ez persze nem jelenti azt, hogy októberben csak a devizaalapú hitelt törlesztők számával bővült a félretenni képtelen lakosság aránya, viszont ők nagyobb részt képvisel-

tek azon válaszadók közül, akik saját bevallásuk szerint nem tudtak megtakarítani. Míg márciusban csak a személyi kölcsönt törlesztők között voltak több mint 90%-ban azok, akiknek nem jutott megtakarításra, addig októberben a fogyasztási hitel és a szabad felhasználású kölcsön törlesztése mellett félretenni nem tudó válaszadók köre is meghaladta a 90%-os részarányt. A megtakarítás tekintetében legnagyobb mértékben a fogyasztási hitelüket fizetők aránya változott: márciushoz képest októberben 13,32%-kal volt alacsonyabb azok aránya, akik a hitel fizetése mellett még félretenni is tudtak – közülük csak 1 fő törlesztett svájci frank alapú hitelt. Valamelyest csökkent továbbá azok aránya is, akik a személyi kölcsönük törlesztő részletének kifizetése után nem tudtak megtakarítani, viszont ez az a hiteltípus, amely törlesztése mellett a válaszadók kevesebb mint 10%-ának maradt elegendő jövedelme megtakarításra. Októberben csak minden tizenkettedik, márciusban viszont átlagosan minden hetedik megkérdezett válaszolta azt, hogy a csekkek kifizetése után megmarad valamennyi pénze jövedelméből.

14. táblázat: Van-e különbség az egyes jogállású települések között a törlesztés alatt álló hitelek típusát illetően? (db hiteltörlesztés)

Megnevezés	Időszak							
	Március				Október			
	Település jogállása			Összesen	Település jogállása			Összesen
Hitel típusa	Község	Város	Megyei jogú város		Község	Város	Megyei jogú város	
Lakáshitel	144	28	22	194	51	123	131	305
	74,23%	14,43%	11,34%	47,32%	16,72%	40,33%	42,95%	53,04%
Fogyasztási hitel	28	0	3	31	3	18	18	39
	90,32%	0,00%	9,68%	7,56%	7,69%	46,15%	46,15%	6,78%
Személyi kölcsön	48	17	5	70	12	33	52	97
	68,57%	24,29%	7,14%	17,07%	12,37%	34,02%	53,61%	16,87%
Szabad felhasználású kölcsön	36	13	6	55	18	30	37	85
	65,45%	23,64%	10,91%	13,41%	21,18%	35,29%	43,53%	14,78%
Vállalkozási hitel	9	0	3	12	2	6	12	20
	75,00%	0,00%	25,00%	2,93%	10,00%	30,00%	60,00%	3,48%
Egyéb jellegű hitel	35	6	7	48	5	11	13	29
	72,92%	12,50%	14,58%	11,71%	17,24%	37,93%	44,83%	5,04%
Összesen	300	64	46	410	91	221	263	575
	73,17%	15,61%	11,22%	100,00%	15,83%	38,43%	45,74%	100,00%

Forrás: Kossuth Kollégium kérdőíves felmérései alapján saját szerkesztés

6. ÖSSZEFOGLALÁS

2011-ben a Lakitelki Népfőiskola kétfordulós kérdőíves felmérést hirdetett, ahol a magyarországi felsőoktatási intézmények színe- java képviseltette magát, köztük az intézményünk hallgatói, oktatói is.

Munkánk alapját a Kossuth Kollégium által szervezett adatgyűjtés adta, mely 2011. március 21-25-én, és október 17-21-én került megrendezésre. Ez a felmérés átfogóan érintette Bács- Kiskun megye területét, ahol a tanyavilágtól a megyeszékhelyig terjedően minden településtípus bejárásra került.

A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy a térség Magyarország legszegényebb területei közé tartozik, melyet anyagi helyzetük és önértékelésük is alátámasztott.

A magyarországi háztartások körében sajnos nagy számban előfordul az, hogy a megszerzett nettó jövedelem összegének esetenként közel a felét a különböző hitelek megnövekedett törlesztő részletének kifizetésére kell fordítani. Az adósok többsége mindkét időszakban lakáshitelét törlesztette, így a lakáshitelüket mind forintban, mind svájci frankban visszafizető válaszadók az adott időszakokban felét, ill. több mint felét teszik ki a két devizanemben felvett hiteltörlesztéseknek, mely bebizonyította, hogy a háztartások hosszú távra adósodtak el. A márciusi mintavétel módszertana miatt a kapott eredmények, így például, hogy a községekből az adósok közel háromnegyede, a városokból pedig csak 15%-a kerül ki, nem tükrözik a valós magyarországi viszonyokat.

Az írásos anyagból kiderült, hogy a megkérdezettek elsődlegesen a banki munkatársaknál informálódtak a hitelfelvétel ügyében, ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy éppen a banki alkalmazottak voltak azok, akik nem, vagy nem kellőképp hívták fel a későbbi adós figyelmét a devizaalapú hitelek kockázataira, márpedig látható, hogy a hiteltörlesztések több min 50%-a nem forint alapú.

Feltételezésünk bebizonyosodott, azok közül, akik elsősorban magukat a hitelfelvevőket tartják felelősnek a kialakult helyzetért, csak körülbelül minden negyedik-ötödik törleszt valamilyen hitelt. Legtöbbször mindkét időszakban a bankokat tartották felelősnek a devizahitelek nehézségei miatt, de míg márciusban nagyobb arányban (+7,76%) voltak azok a válaszadók, akik nem törlesztettek hitelt, addig októberben már csak 1,5%-os a különbség és ekkor már az adósok képviseltek magasabb arányt.

A kérdőív sarkalatos pontja volt, hogy a válaszadók szerint helyes volt-e bevezetni a nagy vihart kavart bankadót és a különadókat. 10 főből átlagosan 7-en ítélték helyesnek a

„válság-adók” bevezetését. Meglepő volt ugyanakkor az a – mindkét időszakban – 10% körüli érték is, akik a hiteltörlesztésük mellett helytelennek vélték a bankadó bevezetését.

Elmondhatjuk, hogy a két vizsgált időszakban nagyságrendileg azonos az egyes deviza alapú hitelek késedelmesen törlesztő háztartások aránya, de mindkét időszakot tekintve pozitívként említhető, hogy többségben voltak azok, akiknek nem volt elmaradt adósságuk.

Egy azonos összegű, de elérő devizában felvett fiktív lakáshitel esetét vizsgálva sikerült bebizonyítanunk, hogy a CHF alapú hitelkonstrukcióval a valós adatokat figyelembe véve jobban jártunk, mint a forint hitel konstrukciójával.

Kulcs fontosságú a lakosság jövőjére nézve az öngondoskodás kérdése, mivel napjainkban szinte csak önerőből lehetséges a jövő anyagi szükségleteinek biztosítása. A hosszútávú, előrelátó takarékoskodás viszont csak abban az esetben kivitelezhető, ha háztartások gazdálkodásában vannak olyan források, amelyek erre a célra felhasználhatók.

A (Keynes, 1936) által bemutatott megtakarítási motívumok mentén sikerült rámutatnunk arra, hogy a vizsgált terület lakossága elsősorban hosszú távú, a szociális biztonságot nyújtó takarékoskodás híve, melyet a megduplázódott jövedelem víziójában is továbbra is fenntartanak.

A lakosság megtakarításait tekintve szkeptikusnak mondható a modern banki termékekkel szemben, amit misem bizonyíthatott jobban, mint hogy a legnagyobb hányadában a bankbetétek és a megtakarítások készpénzben tartását választották. A vidéki társadalom sajátosságát sikerült bebizonyítanunk a megtakarítások biztonságát tekintve, mivel azt a megkérdezett háztartások legnagyobb része az ingatlan és termőföld-vásárlásban látta.

A hitelek és megtakarítások közötti összefüggést vizsgálva településtípustól függően eltérő eredményekkel szembesültünk a vizsgálta során, így a területre általános jellemzőt nem tudtunk megfogalmazni.

A Kossuth Kollégium által gyűjtött adatok mennyisége és minősége a Kiskunság kérdőívekkel felmért területeinek további szempontokból való vizsgálatát alapozza meg, mely a lakossági pénzügyi ismereteit, fizetési szokásait mutatja be.

IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

- Keynes, J. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Cambridge: Macmillan.
- Bethlendi, A. (2007). A hitelpiac szerepe a hazai háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseiben. *Közgazdasági Szemle*, 1041-1065.
- Botos, K., – Bódy, L. (2010). *Magyar pénz- és tőkepiaci rendszer*. Budapest: Szent István Társulat.
- Csernák et al. (2011). "Addig nyújtózkodj, amíg a takaród ér!" - A hitelek alakulása a Bács-Kiskun megyei vidéki háztartások tükrében. In F. Árpád (Szerk.), *Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia. I. kötet*, old.: 254-258. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar.
- Csernák, J. (2012). Társadalmi fenntarthatóság kérdése a Kiskunságban. *XIII. Nemzetközi Tudományos Napok* (old.: 288). Gyöngyös: Károly Róbert Kft.
- Domán, C., – Redi, M. (2012). Az életszínvonal hagyományos mérése területi jellemzők alapján. *XIII. NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS NAPOK* (old.: 497-504). Gyöngyös: Károly Róbert Kft.
- Hosszú, Z. (2011.. október). A lakosság fogyasztási viselkedése és annak jövedelem. *MNB- SZEMLE*, old.: 28-36.
- Király, J., – Májer, B. (1997). *Banküzemtan*. Budapest: Nemzetközi Bankárképző Rt.
- Losoncz, M., & Nagy, G. (2011. 1). A bankok reagálása a globális pénzügyi válságra. *Pénzügyi szemle*, 69-83.
- Malhotra, N. (2002). *Marketingkutató*. Budapest: KJK-Kerszöv.
- Simor, A. (2010. május 18). Elhúzódó hitelvisztaesés, magas jövedelmezőségű bankrendszer. Budapest, Magyarország.
- Tóth, I., & Árvai, Z. (2001). *LIKVIDITÁSI KORLÁT ÉS FOGYASZTÓI TÜRELMETLENSÉG*. Budapest: Magyar Nemzeti Bank.

Internetes források

<http://www.mnb.hu/Kiadvanyok/hitelezesi-felmeres/hitelezesi-felmeres-2012-marcius>

letöltve: 2012. április 10.

http://ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/mpal9807_01_02a.html

letöltve: 2012. április 12.

http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/abrakeszlet/MNB_Abrakeszlet_20120327.pdf

letöltve: 2012. április 10.

http://www.pszaf.hu/data/cms2328973/Kockazati_jelentes_2011_december.pdf

letöltve: 2012. április 13.

MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET: A MÁRCIUSBAN HASZNÁLT KÉRDŐÍV

KÉRDŐÍV

Összefoglaló

A Kossuth Kollégium hallgatóinak feladata a lakosság gazdasági pénzügyi ismereteinek nagyvonalú feltárása. A pénzügyi ismeretek szerteágazóak. Azokra szeretnénk összpontosítani – értelemszerűen a teljesség igénye nélkül –, amelyek a magyar lakosság hétköznapijaiban a leggyakrabban előfordulhatnak. Három területet emelnénk ki:

- a bankokkal, pénzügyi intézményekkel való kapcsolatot,
- az állam pénzügyeit (államadósság, deficit),
- a nyugdíjrendszerrel kapcsolatos ismereteket.

Közvetetten a kérdések által közvetített pénzügyi ismeretek azt is segíthetik, hogy jobban megértsék a politikai mondandókat, amelyek egy demokráciában a különböző politikai erők programjának részét képezik. Nem lehet egy minimális ismeretszint alatt érteni az újságok, TV közvetítések mondanivalóját. A józan paraszti ész mellett – ami azért elegendő kellene, hogy legyen – hasznos néhány fogalom ismerete is.

Szeretnénk megtudni, hogy mennyire ismerik a polgárok a legfontosabb pénzügyi fogalmakat, honnan, milyen csatornákon keresztül szerzik erre vonatkozó ismereteiket, hol érzik, hogy nem kielégítő a tájékozottságuk, miről szeretnék többet tudni, hogy biztonsággal eligazodjanak a gyakorlati életben. Meg szeretnénk győződni arról, milyen hosszú távra gondolkodnak előre az emberek, és mennyire érzékelik döntéseik kockázatait. (Ide értve a döntések halogatásának kockázatát is, lásd a nyugdíj- elő takarékos-ság!)

A felmérésből arra szeretnénk következtetést levonni, hogy hol, milyen változásokra lenne szükség az állam gazdaságpolitikája, a pénzügyi intézményrendszer és média vonatkozásában, hogy a magyar lakosság, a vidéken különböző településformákon élő emberek jobban tudjanak tájékozódni mindennapi gazdasági döntéseikben. Munkánkban felhasználjuk a PSZÁF és az MNB hasonló célú korábbi felméréseit, kibővítve, és a vizsgált körhöz igazítva.

A kérdéskörök azokat a témákat ölelik fel, amelyekre adott válaszokból kiderül a megkérdezett személyek anyagi státusa, jövedelmi és bizonyos szociális helyzete, személyesen megélt pénzügyi nehézségei, az eligazodáshoz szükséges ismeretei. A megkérdezettek számossága – terveink szerint – közelíteni fogja arányaiban a háztartásstatisztikai mintavétel arányait, így reprezentativitásuk kielégítő lesz. A felmérés eredményeit értékeljük, utóvizsgálatot végzünk, és javaslatainkat a gazdasági vezetés, a kormány elé tárjuk a felmérés befejeztével.

A kérdőívet csak 18. életévét betöltött személy töltheti ki, aki beszámítható állapotban van. A személyes véleményen és adatokon kívül minden kérdés a háztátás viszonylatában értendő! Minden kérdés esetén fennáll a válasz nem ismeretének, illetve megtagadásának lehetősége, melyek egységesen „Z” és „X” betűkkel jelölendők!

Jövedelemmel kapcsolatos kérdések

1. Mi az Ön jelenlegi foglalkozása?
 - a) vezető állású értelmiségi
 - b) szellemi foglalkozású
 - c) vállalkozó
 - d) fizikai munkás
 - e) tanuló
 - f) nyugdíjas
 - g) munkanélküli
 - h) egyéb: _____
2. Hány percet kell utaznia a munkahelyére/iskolába?
____ percet
3. Volt-e az elmúlt két évben bejelentett munkanélküli?
 - a) igen
 - b) nem
4. Az elmúlt két évben hány alkalommal volt bejelentett munkanélküli? (Ha jelenleg is az, akkor azzal együtt.)
____ alkalommal
5. Az elmúlt két évben összesen hány hónapot volt bejelentett munkanélküli? (Ha jelenleg is az, akkor azzal együtt.)
____ hónapot

6. Szokott-e alkalmi munkát vállalni?
 - a) igen
 - b) nem
7. Hányan élnek egy háztartásban?
____ fő
8. Az egy háztartásban élők közül hány fő 18 éven aluli gyermek?
____ fő
9. Az egy háztartásban élők közül hány fő nyugdíjas?
____ fő
10. Az egy háztartásban élők közül hány fő rendelkezik főállással?
____ fő
11. A háztartás havi átlagban mennyi nettó jövedelemmel rendelkezik?
____ ezer forint
12. Ez a jövedelem mennyire elég a család megélhetésére?
 - a) egyáltalán nem elég
 - b) szűkösen elég
 - c) megszorítások nélkül elég
 - d) jól meg lehet élni belőle
 - e) megtakarítani is lehet belőle
13. A háztartásban mi a fő jövedelem vagy bevételi forrás?
 - a) bér/fizetés
 - b) vállalkozás bevétele
 - c) gazdálkodás, őstermelői bevétel
 - d) nyugdíj
 - e) munkanélküli segély/más szociális segély
 - f) családi pótlék
 - g) befektetés/megtakarítás
 - h) egyéb
14. Előfordult-e Önökkel az elmúlt egy évben, hogy kevés pénz jutott/nem jutott:
 - a) nyaralásra
 - i. igen

- ii. nem
- b) szórakozásra
 - i. igen
 - ii. nem
- c) ruhára
 - i. igen
 - ii. nem
- d) fűtésre
 - i. igen
 - ii. nem
- e) ennivalóra
 - i. igen
 - ii. nem

15. Kérem, helyezze el háztartásukat a következő skálán, aszerint, hogy milyennek látja saját anyagi helyzetét!

Nagyon szegény									Nagyon gazdag
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Pénzforgalomra vonatkozó kérdések

16. A jövedelmét milyen formában kapja?
- a) teljes egészében készpénzben
 - b) nagyoobbrészt készpénzben
 - c) nagyoobbrészt folyószámlán
 - d) teljes egészében készpénzben
 - e) egyéb:_____
17. Rendelkezik-e az alábbiakkal?
- a) bankszámla
 - b) bakkártya
 - c) hitelkártya
 - d) devizaszámla
18. Van-e háztáji gazdasága családi célra? (kiskert, haszonállatok)

- a) van
 - b) nincs
19. Van-e elmaradt adóssága a szolgáltatók felé? (víz, gáz, villany)
- a) van
 - b) nincs
20. Van-e elmaradt adóssága bank felé?
- a) van
 - b) nincs
21. Van-e elmaradt adóssága a Nemzeti Adó- és Vámhivatal felé?
- a) van
 - b) nincs
22. Van-e adóssága rokonok felé?
- a) van
 - b) nincs
23. Van-e adóssága magánszemélyek felé?
- a) van
 - b) nincs
24. Amennyiben van adóssága magánszemélyek felé, milyen kamattal?
- _____
25. Ha kétszer annyi jövedelme lenne, mint jelenleg, akkor azt elsősorban mire fordítaná?
- a) elkölténé folyó kiadásokra
 - b) tartós fogyasztási cikket vásárolna
 - c) megtakarítana belőle:
 - d) gyerekekre költené
 - e) utazásra, szórakozásra költené
 - f) egyéb:_____
26. Tud-e a jövedelméből félre tenni, megtakarítani?
- a) igen
 - b) nem

Megtakarításokra, biztosításokra vonatkozó kérdések

27. Mennyit tudnak jövedelmükből megtakarítani?

- a) kevesebb, mint az egytizedét
- b) a jövedelem egytizedét
- c) egy negyedét
- d) más arányban:

28. Milyen céllal teszi félre pénzét?

- a) lakásra
- b) autóra
- c) utazásra
- d) vállalkozásra
- e) földvásárlásra
- f) gyermek iskoláztatására
- g) időskori megélhetésre
- h) nyaralásra
- i) egyéb: _____

29. Mennyi időre vállalja a megtakarítást?

- a) kevesebb, mint egy évre
- b) egy év és három év között
- c) három év és tíz év között
- d) több mint tíz évre

30. Milyen formában takarít meg elsősorban?

- a) bankbetétként
- b) értékpapír vásárlással
- c) befektetési alapban
- d) készpénzben tartással
- e) egyéb

31. Van-e valamilyen biztosítása?

- a) igen
- b) nem

32. Amennyiben van, milyen biztosítást fizet rendszeresen?

- a) vagyonbiztosítás
- b) életbiztosítás
- c) ingatlan/lakásbiztosítás

d) termőföld

e) CASCO

f) egyéb: _____

33. Takarékoskodik-e nyugdíjas korára intézményesült formában?

- a) igen
- b) nem

34. Lehetséges-e Ön szerint olyan megtakarítási, befektetési forma, amellyel adott összeget egy éven belül megdupláz?

- a) igen
- b) nem

35. Ön szerint, az adott megtakarítási formák közül melyik a legbiztonságosabb?

- a) bankbetét
- b) állampapír-vásárlás
- c) befektetési alap
- d) földvásárlás
- e) ingatlanvásárlás
- f) egyéb

36. Ön szerint érdemes-e deviza betétet nyitni?

- a) igen
- b) nem

37. A bankba betett pénz Ön szerint elveszhet-e?

- a) sohasem
- b) garantált rész fölött igen
- c) teljes mértékben is

38. Vásárolt-e valaha értékpapírt?

- a) igen
- b) nem

Fizetési forgalomra vonatkozó kérdések

39. Ön szerint jó dolog bankkártyával fizetni?

- a) igen
- b) nem

40. Mi az első teendő, ha elveszítjük/ellopják bankkártyánkat?

- a) szólunk a rendőrségnek
 - b) letiltatjuk a bankunknál
41. Intézi-e bankügyeit interneten?
- a) igen
 - b) nem
42. Mire kell ügyelni internetes bankügyletnél?
- a) ne kerüljön illetéktelen kézbe jelszavunk és felhasználói nevünk
 - b) könnyen azonosítható jelszót adjunk meg
 - c) a jelszót ne adjuk ki senkinek, csak, ha a banki alkalmazott telefonon kéri
 - d) a jelszót ne adjuk ki soha, senkinek

Nyugdíjbiztosítással kapcsolatos kérdések

43. Ön szerint a befizetett TB járulékot mire fordítják?
- a) félreteszik az Ön nyugdíjának kifizetésére
 - b) kifizetik a jelenlegi nyugdíjasoknak
 - c) az állam felhasználja saját szükségleteinek fedezésére
 - d) egyéb
44. Ön szerint miért változtatta meg a kormány az 1998-ban bevezetett kötelező magánnyugdíj pénztári szabályozást?
- a) szüksége volt a megtakarításokra, ezért államosította a magánnyugdíj pénztárakat
 - b) ezeket költségvetési átutalásokból fizette, és ez hiányt okozott a költségvetésben
 - c) az EU nem engedte, hogy fennmaradjanak
 - d) egyéb
45. Ön szerint megkapjuk-e a teljes összeget, amit befizettünk életünk során TB járulék-ként?
- a) igen
 - b) nem
46. Ön szerint a családtámogatási összegek fedezik-e a gyermekek felnevelésének költségeit?
- a) igen
 - b) nem

47. Igazságosnak tartaná-e, ha a gyermekek után is kapnának a szülők nyugdíjkedvezményt?
- a) igen, mivel
 - b) nem, mivel
48. Ön szerint igazságos lenne-e, ha a gyermektámogatást az iskolába járáshoz kötnék?
- a) igen, mivel
 - b) nem, mivel
49. A magyar polgárok – megkérdezések alapján – átlagosan két gyermeket szeretnének vállalni. Mégse születik ennyi, átlagosan alig több mint egy gyermeket vállalnak a párok. Ön szerint miért?
50. Tagja lakástakarék pénztárnak?
- a) igen
 - b) nem

Hitelekre vonatkozó kérdések

51. Van-e felvett hitele valamelyik banktól?
- a) igen
 - b) nem
52. Ha van felvett hitele, akkor az milyen típusú?
- a) lakáshitel
 - b) fogyasztási hitel
 - c) személyi kölcsön
 - d) szabad felhasználású kölcsön
 - e) vállalkozási hitel
 - f) egyéb
53. Hitelét milyen valutában vette fel?
- a) forintban
 - b) euróban
 - c) svájci frankban
 - d) más devizában:
54. Mennyire jelent gondot a törlesztés?

- a) elviselhetetlen gondot jelent/nem tudjuk fizetni
 - b) nagy gondot jelent
 - c) kis gondot jelent
 - d) nem jelent gondot
55. Honnan szerezte információit a legjelentősebb hitelének felvételéhez?
- a) banki munkatársaktól
 - b) rokonoktól/ismerősektől
 - c) felügyeleti hatóságoktól (PSZÁF, MNB)
 - d) egyéb
56. Ön szerint elsősorban ki/mi a felelős a devizahitelek problémájáért?
- a) a hitelfelvevők
 - b) a bankok
 - c) az állam
 - d) az Európai Unió
 - e) a gazdasági válság
 - f) egyéb: _____
57. Ön szerint kinek kell elsősorban a devizahitelek problémáját megoldani?
- a) a hitelfelvevőknek
 - b) a bankoknak
 - c) az államnak
 - d) az Európai Uniónak
 - e) a „világgazdaságnak”
 - f) egyéb: _____

Államadósságra vonatkozó kérdések

58. Ön szerint mi az oka annak, hogy maga az állam is jelentősen eladósodott?
59. 2000 körül a kormány azt gondolta, hogy 2007 körül a forintot felváltja az euró. Ön szerint jó lenne, ha tagjai lennének az euró- övezetnek?
- a) igen, mivel
 - b) nem, mivel
60. Ön szerint hogyan kellene egyensúlyba hozni a költségvetést?

- a) adók emelésével
 - b) kiadások csökkentésével
 - c) egyéb: _____
61. Ön szerint helyes volt bevezetni a bankadót és a válság adókat?
- a) igen, mivel
 - b) nem, mivel
 - c) egyéb: _____

Vélekedések

62. Az Ön véleménye szerint a település helyzete, -- ahol él-- az utóbbi tíz évben hogyan változott?
- a) erőteljesen romlott
 - b) valamelyest romlott
 - c) szintem maradt, nem változott
 - d) valamelyest fejlődött
 - e) erőteljesen fejlődött
63. Az Ön véleménye szerint az elkövetkező tíz évben a település helyzete hogyan fog változni?
- a) erőteljesen romlik
 - b) valamelyest romlik
 - c) szinten marad, nem változik
 - d) valamelyest fejlődik
 - e) erőteljesen fejlődik
64. Az Ön véleménye szerint az ország helyzete, -- ahol él-- az utóbbi tíz évben hogyan változott?
- a) erőteljesen romlott
 - b) valamelyest romlott
 - c) szintem maradt, nem változott
 - d) valamelyest fejlődött
 - e) erőteljesen fejlődött
65. Az Ön véleménye szerint az elkövetkező tíz évben az ország helyzete hogyan fog változni?

- a) erőteljesen romlik
- b) valamelyest romlik
- c) szinten marad, nem változik
- d) valamelyest fejlődik
- e) erőteljesen fejlődik

- t) elég jó, elfogadható
- u) nem jó
- v) nagyon rossz

Köszönjük, hogy kitöltötte kérdőívünket!

Amennyiben szeretne tájékoztatást kapni a kutatás eredményéről, kérjük, adja meg e-mail címét!

Személyes kérdések

- 66. Az Ön neve:
 - a) férfi
 - b) nő
- 67. Melyik évben született?
- 68. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?
 - c) kevesebb, mint nyolc általános
 - d) nyolc általános
 - e) szakiskola, szakközépiskola
 - f) érettségi
 - g) felsőfokú végzettség
- 69. Mi az Ön családi állapota?
 - h) házas/nős
 - i) élettárssal él
 - j) özvegy
 - k) elvált
 - l) családjától, házastársától külön élő
 - m) hajadon/nőtlen
- 70. Mindent összevetve, mint mondana magáról Ön?
 - n) nagyon boldog
 - o) meglehetősen boldog
 - p) nem nagyon boldog
 - q) egyáltalán nem boldog
- 71. Mindent egybevetve, hogyan tudná Ön a mostani egészségi állapotát jellemezni?
 - r) nagyon jó
 - s) jó

2. MELLÉKLET: YULE- FÉLE ASSZOCIÁCIÓS EGYÜTTHATÓK

Megnevezés		Időszak			
		Március		Október	
Település	Van-e fennálló hi-teltörlesztése a vá-laszadónak?	Takarékoskodik-e öreg korára a válaszadó? (fő)			
Ballószög		igen	nem	igen	nem
	van	5	22	1	7
	nincs	10	27	3	8
Összes válaszadó (fő)		41		19	
Yule-féle asszociációs együttható		-0,39		-0,45	
Csongrád	van	3	16	10	49
	nincs	16	26	22	82
Összes válaszadó (fő)		61		163	
Yule-féle asszociációs együttható		-0,53		-0,14	
Fülöpkabab	van	5	11	0	3
	nincs	7	18	1	5
Összes válaszadó (fő)		41		9	
Yule-féle asszociációs együttható		0,08		-1,00	
Gátér	van	4	12	0	1
	nincs	6	29	3	7
Összes válaszadó (fő)		51		11	
Yule-féle asszociációs együttható		0,23		-1,00	
Helvécia	van	6	16	1	13
	nincs	9	26	1	24
Összes válaszadó (fő)		57		39	
Yule-féle asszociációs együttható		0,04		0,30	
Jakabszállás	van	2	18	2	3
	nincs	20	15	9	7
Összes válaszadó (fő)		55		21	
Yule-féle asszociációs együttható		-0,85		-0,32	
Kecskemét	van	11	32	45	224
	nincs	28	26	176	351
Összes válaszadó (fő)		97		796	
Yule-féle asszociációs együttható		-0,52		-0,43	
Kiskunfélegyháza	van	5	11	20	83
	nincs	8	21	35	111
Összes válaszadó (fő)		45		249	
Yule-féle asszociációs együttható		0,09		-0,13	
Kocsér	van	1	16	0	3
	nincs	3	21	2	10
Összes válaszadó (fő)		41		15	

Yule-féle asszociációs együttható		-0,39		-1,00	
Kunszállás	van	4	13	4	2
	nincs	11	32	1	4
Összes válaszadó (fő)		60		11	
Yule-féle asszociációs együttható		-0,06		0,78	
Lakitelek	van	5	18	0	6
	nincs	12	31	4	21
Összes válaszadó (fő)		66		31	
Yule-féle asszociációs együttható		-0,16		-1,00	
Nyárlőrinc	van	igen	nem	igen	nem
		11	14	1	8
	nincs	11	23	5	5
Összes válaszadó (fő)		59		19	
Yule-féle asszociációs együttható		0,24		-0,78	
Pálmonostora	van	4	12	2	5
	nincs	6	25	3	1
Összes válaszadó (fő)		47		11	
Yule-féle asszociációs együttható		0,16		-0,76	
Petőfiszállás	van	4	17	0	2
	nincs	14	24	1	7
Összes válaszadó (fő)		59		10	
Yule-féle asszociációs együttható		-0,43		-1,00	
Szentkirály	van	2	5	1	2
	nincs	6	12	5	8
Összes válaszadó (fő)		25		16	
Yule-féle asszociációs együttható		-0,11		-0,11	
Tiszaalpár	van	5	15	0	11
	nincs	14	22	4	22
Összes válaszadó (fő)		56		37	
Yule-féle asszociációs együttható		-0,31		-1,00	
Tiszaújváros	van	1	14	2	29
	nincs	14	36	18	45
Összes válaszadó (fő)		65		94	
Yule-féle asszociációs együttható		-0,69		-0,71	
Összesen	van	86	275	92	467
	nincs	205	441	300	743
Összes válaszadó (fő)		1 007		1 602	
Yule-féle asszociációs együttható		-0,20		-0,34	